

Forståelsen av mobbing

En kvalitativ studie med fokus på elevers forståelse av etablerte definisjoner av mobbing

THALE CHRISTIN SOLBERG

VEILEDER

Ingunn Elisabeth Stray

Universitetet i Agder, 2019

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for pedagogikk

Master

Forord

Etter to lærerike år på master i pedagogikk kan jeg nå som denne oppgaven er ferdig se frem til arbeidslivet. Dette har vært lærerike og fine år med både utfordringer og gode opplevelser. Jeg anser meg selv som heldig som har fått mulighet til å fordype meg i et tema som jeg synes det er viktig å sette lys på.

For det første vil jeg takke alle elevene som har sagt ja til å delta i studien, elevene har gjennom hele denne studien vært en ressurs. Studien hadde ikke hatt noe grunnlag uten elevenes tanker og forståelse av mobbing. Jeg vil også takke forskerne ved Universitetet i Agder (UIA) som har latt meg ta del i prosjektet «Elevens blikk på mobbing» der jeg har fått tilgang på materialet som har vært avgjørende for denne studien.

Jeg vil rette en ekstra takk til mine foreldre, min bror og min samboer Bjørn for at de gjennom hele studiet har hatt troen på meg og gitt motiverende ord for å komme hit jeg er i dag. Jeg vil takke de for hjelp til gjennomlesing og støtte.

En ekstra takk rettes mot øvrig familie som har gitt gode samtaler og vært støttende gjennom prosessen. Gode studievenner og andre venner som har vært med på å holde fokuset og bidratt til refleksjoner. Til slutt vil jeg rette en stor takk til min veileder Ingunn for gode råd og faglige drøftinger underveis i studien.

«Står man ved målet, angrer man ikke på reisens møye og besvær» - Aristoteles

Kristiansand 02.06.2019

Thale Christin Solberg

Sammendrag

Denne studien bygger på datamateriale fra «Elevenes blikk for mobbing». Den tar for seg to sentrale spørsmål fra undersøkelsen for å svare på problemstillingen:

«Hvilken betydning virker etablerte, teoretiske definisjoner av mobbing ut til å ha for elevers forståelse av mobbing?»

Studien eksplorerer hvordan elevers forståelse og erfaring av mobbing bærer spor eller gjenklang av ulike, etablerte definisjoner av mobbing, representert av Olweus, Roland og Lunds teoretiske tilnærminger til begrepet. Studien bruker Grounded Theory (GT) for å kode elevenes svar. Fordelen med GT som metodisk tilnærming, er muligheten for å bygge empirisk fundert teori. Dette gjelder kanskje spesielt i de tilfeller hvor teoretisk eller begrepsmessige utgangspunkt for de empiriske undersøkelse ikke er umiddelbart tilgjengelige (empiri innsamlet av andre enn en selv) eller i tilfeller hvor en ønsker å utfordre eller validere en bestemt teoretisk forståelse av materialet, ved å se hvilke koder som kan komme til uttrykk ved en mer åpen inngang til fortolkningen. Denne studien vil bære preg av å være en kombinasjon av disse to.

Resultatene synliggjør at det finnes et mangfold av forståelser av mobbebegrepet blant elevene. Forståelsene samsvarer imidlertid ikke nødvendigvis med elevenes beskrivelse av egne erfaringer med mobbing. Mye peker på at etablerte, teoretiske forståelser av mobbing kan bidra til å begrense elevenes muligheter for å meddele hendelser som de har tolket eller opplevd som krenkende. Betydninger av disse funnene er kanskje spesielt aktuelle i forbindelse med lovverk eller undersøkelser, som elevundersøkelsen eller andre trivselsbarometre i skolen, hvor en risikerer å «tie ned» erfaringer som har betydning for elevers trygghet og trivsel i skolen, på grunn betingelser som selve definisjonene av mobbing setter.

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	1
1.1 STUDIENS OPPBYGNING	3
1.2 PROBLEMSTILLING	3
1.3 FORFORSTÅELSE.....	4
2.0 TEORETISK RAMMEVERK	5
2.1 TIDLIGERE FORSKNING PÅ MOBBING	5
2.2 HVORFOR MOBBING ER ET AKTUELT TEMA.....	9
2.3 EN FORNYELSE AV KUNNSKAPSLØFTET	9
2.4 MOBBEFORSTÅELEN I ELEVUNDERSØKELSEN	10
2.5 UTDANNINGSDIREKTORATET OG MOBBING.....	11
2.6 DEFINISJON PÅ MOBBING GJENNOM TRE TEORETIKERE	12
2.6.1 <i>Roland</i>	12
2.6.2 <i>Olweus</i>	12
2.6.3 <i>Lund</i>	13
3.0 METODE	15
3.1 UTVALGET	15
3.1.1 <i>Datainnsamling</i>	15
3.1.2 <i>Etiske aspekt ved datainnsamlingen.</i>	15
3.1.3 <i>Sporreskjema for innhenting av kvalitative data.</i>	16
3.3 METODE FOR ANALYSE	17
3.4 GROUNDED THEORY.....	18
3.4.1 <i>Vitenskapelig ståsted</i>	20
3.5 ANALYSE AV DATAMATERIALET	22
3.5.1 <i>Koding og kategorisering</i>	23
3.5.2 <i>Etikk</i>	25
3.6 RELABILITET OG VALIDITET	25
3.6.1 <i>Relabilitet</i>	26
3.6.2 <i>Validitet</i>	26
4.0 ANALYSE	28
4.1 FUNN 1.....	28
4.1.1 <i>Kode 1</i>	28
4.1.2 <i>Kode 2</i>	30
4.1.3 <i>Kode 3</i>	32
4.2 FUNN 2.....	33
4.2.1 <i>Kode 1</i>	34
4.2.2 <i>Kode 2</i>	35
4.2.3 <i>Kode 3</i>	36
4.2.4 <i>Kode 4 og 5</i>	38
4.3 OVERORDNET KODE 6	38
5.0 DRØFTING	42
5.1 METODENS STYRKER, KVALITETER OG BEGRENSNINGER	42
5.2 FUNN I ANALYSEN	44
5.2.1 <i>Elevs blikk på mobbing</i>	44
5.2.2 <i>Elevmeddelelser om å ikke ha sett eller opplevd mobbing</i>	47
5.2.3 <i>Overordnede funn</i>	48
5.3 FUNNENE I LYS AV TIDLIGERE FORSKNING.....	52
5.4 KONSEKVENSER OG BETYDNING AV FUNNENE	54
6.0 AVSLUTNINGSVIS	57
6.1 STUDIENS BEGRENSNINGER.....	57

6.2 VIDERE FORSKNING	57
6.3 KONKLUSJON	58
LITTERATUR.....	60
VEDLEGG 1. INFORMASJONSSKRIV TIL FORELDRENE.....	63
VEDLEGG 2. INFORMASJONSSKRIV TIL ELEVENE.....	65
VEDLEGG 3. NSD GODKJENNING.....	67
VEDLEGG 4. PROSJEKTBESKRIVELSE «ELEVENS BLIKK FOR MOBBING».....	68

1.0 Innledning

Utdanningsdirektoratet (Udir) (2016) skriver på sine nettsider at mobbing forekommer på ulike arenaer, som i barnehagen, på skolen, på skoleveien, på trening, internett og sosiale medier. Til tross for at det er barn som opplever mobbesituasjonene på disse arenaene, er definisjoner og avgrensinger av hva som kvalifiserer som mobbing i skole og barnehage tradisjonelt vært konstruert i dokumenter utarbeidet av voksne. Etter innføringen av ny mobbelov i 2017 (§9A), har imidlertid elevens subjektive opplevelse fått større innpass i vurderingen av mobbesaker. Denne studien stiller seg tvilende til at elevenes oppfattelse av mobbing kan betraktes uavhengig av omgivelsenes tilnærming til fenomenet, og undersøker hvordan karakteristiske trekk ved etablerte mobbedefinisjoner gjør seg gjeldende i elevers personlige forklaringer av begrepet. Mobbing er et tema som flere mennesker har tanker om. Dette kan man si fordi alle mennesker går på obligatorisk grunnskole (Opplæringslova, 2018, §2-1). Ved at mobbing foregår på forskjellige arenaer er det interessant å se på de som faktisk opplever mobbing, altså elevene og hva deres tanker om mobbing er. Det er det denne studien vil gå inn i og se på. Udir (2016) skriver at alle typer mobbing skal tas på alvor, selv om noe kan være vanskeligere for voksne å oppdage slik som stygge blikk og utestenging. De viser også til at mobbing kan gi psykiske lidelser, sykdommer, dårlig selvfølelse, ensomhet og i verste fall et ønske om å ikke leve lenger. Skolene har hvert år noe som heter elevundersøkelsen som er en undersøkelse Utdanningsdirektoratet har ansvar for å gjennomføre, men det er Norsk teknisk-naturvitenskaplige universitet (NTNU) som står for analysen og rapporten som lages i ettertid. Det er elever fra 5. trinn til siste året på videregående skole (VGS) som deltar. Det er obligatorisk for 7. trinn, 10. trinn, og VG 1. For de andre trinnene er det frivillig deltagelse (Wendelborg, 2017). Elevundersøkelsen fra høsten 2017 rapporterer at 6,6 prosent blir mobbet to til tre ganger i måneden eller oftere (Udir, 2018). Dette tallet er for om det er mobbing mellom medelever eller om det er voksne på skolen som mobber, samt digital mobbing av medelever. Elevundersøkelsen viser at det er en økning på elever som opplever mobbing med 0,3 prosent fra 2016 (Wendelborg, 2017). Ut ifra disse tallene er det interessant å se på elevenes opplevelse av mobbing og hva de oppfatter som mobbing, hva slags betydning satte føringer om mobbing har for elevene og hvordan mobbingen foregår i dagens samfunn 2018/19. Elevene har i elevundersøkelsen 2017 svart at 5 prosent blir mobbet av andre elever to til tre ganger i måneden eller oftere. Av de 5 prosentene svarer i overkant av 40 prosent i undersøkelsen at ingen voksne visste om mobbingen. Imidlertid svarer 16 prosent at skolen visste om mobbingen, men ikke gjorde noe

med det (Udir, 2018). Det at 40 prosent sier at ingen visste om mobbingen kan ses på som bekymringsverdig. Det kan tenkes at grunnen til dette er at de ikke vet hva som er mobbing og at elevene ikke sier i fra når de eller andre blir mobbet. Eller så kan det hende at skolene er for lite skolert på å gjenkjenne tegn ved mobbing. Det å sammenligne Wendelborgs NTNU rapport fra 2017 med rapporter fra tidligere år lar seg ikke gjøre. Grunnen til dette er at deler av undersøkelsen er endret og det er lagt til spørsmål omkring mobbing, samtidig som spørsmål om krenkelse er fjernet (Wendelborg, 2017).

I opplæringsloven handler kapittel 9A om elevenes skolemiljø. Denne loven ble ikraftsatt 1. august, 2017. § 9A-3 sier «Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering». Paragraf 9A legger opp til å skjerpe rutinene på skolene ved at det skal lages en plan i tilfeller hvor elever opplever mobbing. Planen skal inneholde hva som skal gjøres og hvilke tiltak som skal settes i verk. § 9A-6 viser videre til at eleven eller foreldre kan melde saken til Fylkesmannen etter at de har tatt opp saken med rektor og ikke har opplevd bedring. Dette er for at elever skal ha et trygt og godt skolemiljø (Opplæringslova, 2018, §9A). Denne nye paragrafen skal beskytte elevene hvis de opplever en utrygg skolehverdag og kan ses på som et skritt nærmere et trygt og godt skolemiljø. Det fremstår som bra at den forsikrer seg om at noen tiltak må bli utført ved at saken kan gå videre til Fylkesmannen hvis ikke det ses noen bedring. Selv med all denne statistiske forskningen på mobbing gjennom elevundersøkelsene, så fremstår det som det er lite forskning omkring hva elevene mener om tematikken mobbing. Elevene har lovverket på sin side med at de skal oppleve et trygt og godt skolemiljø, men det er interessant å se hva slags meninger elevene har om mobbing. Det kan tenkes at det er opplevelser elevene ikke ser på som mobbing og dermed heller ikke sier ifra om. Hva skjer med noen som blir mobbet? Når mobbingen pågår og hva er senvirkningene? Derfor kan det å sette lys på elevens forståelse og opplevelse av mobbing ses på som et relevant tema. For å oppnå et trygt skolemiljø er vi avhengig av lærere med kompetanse for menneskelig utvikling. Det står blant annet i den generelle delen av lærerplanen (Udir, 2015) at lærerne skal holde seg faglig oppdatert, holde seg informert om faglig utvikling og forskning. Dette er også avgjørende for at læreren er trygg i sin rolle som lærer. I Norge er det cirka 63 000 elever som mobbes regelmessig, det vil si 2-3 ganger i måneden eller mer (FHI, 2016). Dette har lenge vært stabilt. Elever som er utsatt for mobbing har en risiko som ofte er dobbelt så høy for å utvikle psykiske problemer. Dette kommer til uttrykk gjennom depresjoner, angst, lav selvtillit, ensomhet, selvmordstanker, psykotiske symptomer, plager som hodepine og magesmerter samt

søvnvansker (FHI, 2016). Dette er alvorlige konsekvenser, så studier på elevers opplevelse av mobbing er relevant for samfunnet.

1.1 Studiens oppbygning

Denne studien bygger på materialet fra det pågående prosjektet «Elevens blikk på mobbing». Det er en undersøkelse der elever på noen ungdomskoler i Kristiansand svarer på spørsmål omkring mobbing. Studien er bygd opp med seks hovedkapitler der kapittel 1 tar for seg bakgrunnen for studien og studiens problemstilling.

Kapittel 2 tar for seg hva mobbing er. Kapitlet legger frem lovverket og rapporter i Norge med tilknytning til mobbing og tre etablerte definisjoner på mobbing samt hvordan de eksisterer i Norge.

Kapittel 3 vil presentere forskningsdesignet som er anvendt i studien, med de fremgangsmåter og perspektiver som dette anlegger. Den metodiske tilnærmingen som er valgt er Grounded Theory (GT). Metoden handler om å minske skillet mellom empiri og teori. Her blir valg i forhold til studien lagt frem og hvordan kodingen i denne studien er utført samt hvordan analysen bygges opp. Relabilitet og validitet av studien blir også lagt frem her.

Kapittel 4 legger frem funnene som er gjort gjennom kodingen. Dette vil bli systematisk lagt frem med vilkårlige utsagn fra elevene. Kapitlet er bygd opp med funn 1 og kodene som tilhører dette funnet. Tilsvarende med funn 2, og til sist en overordnet kode.

Kapittel 5 legger frem drøftingen i studien. Her vil funnene fra analysen bli drøftet i forhold til problemstilling og definisjoner som eksisterer i Norge.

Kapittel 6 er avsluttende kapittel, og her kommer en konklusjon på studien. Det blir lagt frem begrensninger i studien og videre forskning. Vedlagt liker viktige dokumenter og samtykkeskjemaer.

1.2 Problemstilling

«Hvilken betydning virker etablerte, teoretiske definisjoner av mobbing ut til å ha for elevers forståelse av mobbing?»

1.3 Forforståelse

For å kunne gi en så objektiv forskning som mulig, ønsker jeg å si litt om min bakgrunn og forforståelse av mobbing. Jeg er utdannet barnehagelærer og har jobbet som pedagogisk leder i barnehage. I løpet av mitt arbeid i barnehage har jeg opplevd situasjoner der barn har vært utsatt for mobbing. Dette gjør at jeg ser alvorlig på mobbing og ønsker å forske mer på dette feltet. Når jeg selv var elev på skolen var det hendelser der jeg så mobbing. Jeg så på mobbing som alvorlig og noe som ikke skulle skje. Det var et fokus fra lærerne at man skulle gi beskjed om man opplevde mobbing. I praksis ble dette sjeldent gjort da små kommentarer som man opplevde vanskelig, ikke ble sett på som mobbing. Elevene var også redde for å få stempel som sladrebank eller ikke bli inkludert neste gang det var noe, fordi de sa i fra til læreren. Jeg så allikevel aldri mobbing som var rettet mot en person over tid eller fikk noe inntrykk av at noen følte seg mobbet på skolen. Noen elever sa de opplevde at de ble ertet eller ekskludert. Jeg har nok endret synet mitt på mobbing noe fra hva jeg tenkte som elev selv. Noen av situasjonene der det var erting ville jeg kanskje sagt var mobbing i dag, situasjoner som ekskludering og ryktespredning spesielt. Eller den kjente frasen «er du med på leken må du tåle steken». Lærerne hadde et fokus på at man måtte stå opp for seg selv og hvis det ble tatt opp noe angående mobbing var det i hovedsak snakk om fysisk mobbing over tid. Når jeg selv jobbet som pedagog var jeg opptatt av at alle barna skulle ha en god hverdag og om det ble definert som mobbing eller ikke var ikke noe jeg hadde stort fokus på. Når jeg nå går inn i dette prosjektet er det med et så objektivt syn som overhodet mulig. Etter beste evne legger jeg vekk mine forutinntatte meninger og opplevelser av mobbing. Dette for å møte det elevene formidler på en god måte. Selv om jeg har jobbet med barn som sa de ble mobbet i barnehagen, var dette situasjoner vi i barnehagen har en opplevelse av at vi fikk kontroll på. For å møte dette prosjektet på best mulig måte, har jeg sett på definisjoner av mobbing, rapporter og lover innenfor området i norske skoler.

2.0 Teoretisk rammeverk

Dette kapittelet vil gi en teoretisk gjennomgang av mobbing, det vil først gis en presentasjon av relevant forskning på temaet, en gjennomgang av lovverket og formelle dokumenter som regulerer mobbing, før det til slutt presenteres en begrepsoversikt som tar utgangspunkt i de tre rådende definisjonene på hvordan skolen forstår mobbing i Norge.

2.1 Tidligere forskning på mobbing

Mobbing er en tematikk som har vært beskrevet i litteratur gjennom tidene. I Norge ble skolemyndighetene interessert i tiltak i 1982 på bakgrunn av tre unge gutter som hadde begått selvmord. Dette førte til en nasjonal kampanje mot mobbing i norske skoler i 1983 (Olweus, 2009). Forskning viser at det er forskjeller mellom skolene når det kommer til mobbing. Dermed kan man se at skolen og lærerens holdning spiller en rolle når det gjelder mobbing. Rutiner og adferd både på skolene, hos foreldre og elever er avgjørende når det kommer til forebygging og avdekking av mobbing (Olweus, 2009). I internasjonal forskning er mobbing ofte beskrevet som at det omhandler aggressiv adferd, der det er snakk om en ubalanse innenfor makt mellom mobber og offer. I grupper eller kontekster der personer med lik makt kommer i en konflikt kalles ofte ikke for mobbing.

Bullying, it is often said, does not occur situations where there is conflict between people of equal or similar power. Distinctions are commonly made between ways in which the bullying is conducted, e.g. physically, verbally and indirectly (i.e. by excluding people) (Rigby, 2004, s. 288).

Olweus (2009), Roland (1983) og Lund et al. (2017) har derimot ikke like punkter de trekker frem når de ser på definisjonen av mobbing. Både Olweus og Roland snakker om aggresjon hos individet, men Lund et al. (2017) skriver om mobbing som sosiale prosesser der det ikke fokuseres på individ eller aggresjon. Roland trekker frem asymmetri når han snakker om mobbing, noe Olweus ikke gjør. Mellom 1986 og 2001 ble det gjennomført 12 godt planlagte program i flere land som omhandlet å forebygge mobbing. I en meta-evaluering av disse programmene fant man ut at disse var signifikante, men hadde relativ liten effekt både når det gjaldt forebygging og liten eller ingen effekt når det gjaldt å redusere antall elever som mobbet (Rigby, 2004).

For å finne tidligere forskning innenfor tematikken mobbing foretok jeg et søk på oria.no. Her ble det valgt noen avgrensinger blant annet i forhold til hvor mange år man går tilbake i tid og at det er fagfelleverderte tidsskrifter som er fulltekstdokumenter. Søket ble foretatt på norsk

for å se hva slags forskning som er gjort innenfor mobbing i Norge. Dette søket ga 14 treff. Flere av disse publikasjonene var rettet mot voksne og arbeidslivet.

En bok som kom frem av søket var: «Levevilkår og helse i barndommen: hva kan kommunene gjøre?: noen avgrensninger». Bekken, Dahl & Van der Wel (2018) skriver om tiltak i skolen rettet mot antimobbeprogrammer og en forsterkning av skolehelsetjenesten. Dette skal være med på å bidra til at alle barn og unge har gode livssjanser og mulighet til god helse (Bekken, et al., 2018). Rapporten har de skrevet på oppdrag fra Helsedirektoratet og den er bygget på den nasjonale kunnskapsoversikten over sosial ulikhet i helse som Helsedirektoratet utarbeidet i 2014. De ønsker å formidle forskningsbasert kunnskap til kommuner og folkehelsearbeid om hva som kan gjøres med sosial ulikhet (Bekken, et al., 2018). Dermed setter rapporten i hovedsak fokus på hva som kan gjøres for å minske sosiale ulikheter. Avslutningsvis skriver de at skolen har en viktig rolle ved at det er en kjent arena som inkluderer alle og viktigheten av at det kan være en arena for et anti mobbeprogram (Bekken, et al., 2018). En del av forskningen som ligger ute de siste to årene er masteroppgaver som baserer seg på emner som skolemiljø og psykisk helse blant ungdom, disse oppgavene nevner mobbing, men det er ikke noe hovedfokus i funnene deres.

«Mobbing, digital mobbing og psykisk helse hos barn og unge i Tromsø», er en artikkel av Thorvaldsen, Bakkeland Westgren, Egeberg & Rønning (2018). Denne artikkelen er basert på funn fra en undersøkelse av elevmiljøet som gikk over flere år. Artikkelen legger frem noen av funnene fra første skoleår som var i 2013/14. Hovedfunnet er at det er signifikant forskjell mellom mobbet og ikke mobbet når det kommer til den rapporterte psykiske helsen (Thorvaldsen et al., 2018). De elevene som rapporterte at de ble mobbet har større forekomst av emosjonelle vansker, atferdsvansker og problemer med venner. Den enkeltfaktoren som fremstår som den som har størst betydning når det kommer til beskyttelse fra mobbing er gode vennerelasjoner (Thorvaldsen et al., 2018).

Hvis man søker på «Mobbing» og de siste 5 årene får man et betydelig større treff med 37 publikasjoner. En del av disse er også knyttet opp mot mobbing og om det fører til psykisk helse samt arbeidsliv og barnehage. Hvorfor noen er mobbere og hva som skjer med mobbeofferet over tid. Det finnes derimot noen publikasjoner som er knyttet til tiltak mot mobbing. Blant annet et temahefte som omhandler et «mobbefritt læringsmiljø» (Vold, E., & Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning, 2015). Dette er et hefte som er

utarbeidet av erfarende fagfolk for å danne et veiledningsteam som skal gi bistand til kommuner og skoler som er med i prosjektet for å minske mobbing (Vold, E., & Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning, 2015).

Barn og unge som utsettes for ulike former for krenkelser og mobbing må møte voksne som har mot, vilje og kunnskap til å ta fatt. Dette var et viktig utgangspunkt for veiledningsteamene. Det første som måtte gjøres, var å *avdekke og stoppe pågående mobbing* gjennom å ta i bruk kunnskap på feltet som vi vet har en ønsket effekt. (Vold, E., & Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning, 2015, s.3).

De kom gjennom dette prosjektet frem til 10 råd til lærere for å stoppe mobbing. Disse punktene omhandlet bland annet skolemiljøet, strukturer, relasjoner, være oppdatert (Vold, E., & Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning, 2015).

Tjønum (2014) har intervjuet elever gjennom åpne spørsmål om mobbing. Det de konkluderer med er at alle barn trenger vennskap for å føle seg verdsatt, føle trivsel og for å ha en god psykisk helse. Fagfolk og foreldre kan bidra med å hjelpe barna til å ha venner slik at de kan oppnå et miljø som er mobbefritt i skolen. Helsesøster i skolen kan også arbeide for å hjelpe barn med å spørre dem direkte og bringe tematikken frem (Tjønum, 2014). «Det er livsviktig for barn at det fins ansvarlige voksne som er åpne og handlingsvillige ovenfor barns problemer og at vi har gode systemer som fremmer vennskap i skolen» (Tjønum, 2014, s.47).

Internasjonalt er det gjort forskning på mobbing, blant annet har Smith og Brain et skriv om «Bullying in Schools» (2000). De bygger på Olweus sin definisjon med aggressiv adferd som er karakteristisk ved repetisjon og har asymmetrisk maktforhold. Definisjonen «a systematic abuse of power» (Smith & Sharpe I Smith & Brain, 2000, s.1), inneholder også elementer om repetisjon, asymmetri i maktforholdet eller offeret blir møtt av flere mobbere som er fysisk og psykisk sterkere. De skriver at disse definisjonene ikke er universelt brukt, men allikevel blir de vist til i flere kontekster (Smith & Brain, 2000). Det er noen karakteristiske trekk som ofte går igjen når det er snakk om mobbing, slik som frykt for å si ifra og at offeret kan utvikle lav selvtillit og depresjoner. Ved at offeret er forsvarsløst, føler andre en obligasjon til å gripe inn for at rettighetene til offeret skal bli tatt seriøst.

We can therefore think of bully-victim relationships as normative, in the strictly limited sense that they are likely to be found in any relatively enduring human group

that it is difficult for someone to leave if they are experiencing victimization. (Smith & Brain, 2000, s. 2).

Asymmetrien eksisterer i alle grupper av mennesker og det vil derfor ikke være en enkel oppgave å ta fatt på mobbing og man finner mye av det i skoler (Smith & Brain, 2000). En undersøkelse i 16 europeiske land, samt USA, Canada, Japan, New Zealand og Australia viste at man kan anta at det eksisterer mobbing i skoler (Smith & Brain, 2000). I en undersøkelse i Tyskland fant de at nesten alle klasser hadde det man kan se på som et identifiserbart offer. Videre skriver Smith og Brain (2000) om at mobbing kan forekomme på steder som fengsler, eldreheim, familiehjem og arbeidsplasser.

Nickerson (2017) skriver at mobbing er et problem som påvirker elever i skolen både gjennom at de er mobbere, offeret og observatører. Hun har brukt empirisk litteratur og metaanalyser for å undersøke om hvordan man kan minske mobbing og hvilke tiltak som skal til.

According to an expert panel convened by the Department of Education and Centers for Disease Control and Prevention, bullying is defined as “any unwanted aggressive behavior(s) by another youth or group of youths who are not siblings or current dating partners that involves an observed or perceived power imbalance and is repeated multiple times or is highly likely to be repeated. Bullying may inflict harm or distress on the targeted youth including physical, psychological, social, or educational harm.” (Gladden, Vivolo-Kantor, Hamburger & Lumpkin, I Nickerson, 2017, s15).

Hun skriver om indirekte-, direkte- og nettmobbing, samt å få noe du eier blir ødelagt eller tatt. I publikasjonen skrives det om hva som skjer når man opplever mobbing, slik som angst, lav selvtillit, utenforskap, depresjon, selvmordstanker også videre. Det skrives videre om at mobbere har større sannsynlighet for å drive med «farlige» aktiviteter som å ha med våpen, og rusmidler (Nickerson, 2017). «In fact, empirical studies have revealed that the trauma symptomatology and mental health consequences of witnessing bullying are similar to those who have witnessed domestic violence» (Rivers, I Nickerson, 2017, s.16).

Søndergaard (2018) skriver at definisjonen på mobbing kan være varierende. Hun skriver at noen definisjoner viser til at man blir mobbet på grunn av personlighet og oppvekst og andre nyere definisjoner viser til dysfunksjonelle mønstre i sosiale grupper. Dette kan vi se i hennes tolkning: «characterized by low tolerance, leading to the upholding of norms that allow an ongoing production of contempt and social exclusion» (Søndergaard, 2018, s.1). Det

eksisterer flere måter å jobbe mot å minske mobbing i skolene. Forskning viser at sanksjoner mot mobberne ikke er det beste måten å forebygge mobbing på siden det ikke er med på å endre normene og relasjonsmønsteret i miljøet til elevene. Flere studier har vist at en helskole intervensjon mot mobbing kan ha en positiv effekt på å motvirke og forebygge mobbing. Ved å ha en slik tilnærming er lærerens rolle sentral. «Research indicates that the ways in which teachers respond to students and form students' capacity and possibilities for community building have a major impact on classroom culture» (Søndergaard, 2018, s.1).

2.2 Hvorfor mobbing er et aktuelt tema

Internasjonal og nasjonal forskning viser til at skolene bør ha en aktiv og sentral rolle i helsefremmende arbeid (Lund, Helgeland & Kovac, 2017). God helse er med på å fremme læring og utvikling. Utdanning er også viktig for fremtiden til unge mennesker, den sosiale posisjonen de får og helsen de får som voksne (Lund, et al., 2017). Dermed kan man snakke om mobbing og helse sammen. Det er helsefremmende at unge mennesker opplever et trygt og godt skolemiljø (Lund, et al., 2017). Fosse (2008) fant gjennom sin forskning at nesten 50% av 160 voksne som søkte hjelp ved psykiatrisk poliklinikk hadde vært utsatt for mobbing i skolealder. Det er gjennom flere studier dokumentert at elever som blir mobbet har dobbelt så stor risiko for depresjoner og andre psykiske lidelser.

Helgeland og Lund (2018) skriver at barn og unge som blir utsatt for mobbing har økt risiko for selvskading, selvmord, utvikling av angst og depresjonsvansker. Dette kan også følge dem inn i voksen alder. De skriver også at 33% av de som blir utsatt for mobbing har PTSD-symptomer. Snakkommobbing.no (2017) har tall som viser at 44% av barn og unge som forteller om mobbing ikke forteller det til noen voksne. Flere barn og unge opplever at voksne ignorerer eller bagatelliserer opplevelsen deres av mobbing. De som opplever å få støtte fra foreldrene når de blir utsatt for mobbing, klarer seg bedre enn barn og unge som ikke opplever denne støtten (Helgeland & Lund, 2018).

2.3 En fornyelse av kunnskapsløftet

Målet til regjeringen er at barnehager og skoler skal bidra til at barn og unges evner utvikles best mulig.

Barnehage og skole er viktige felles arenaer for det enkelte barnets læring og utvikling. Utdanningssystemet er samfunnets viktigste bidrag til utvikling av barn og

unges kunnskaper, ferdigheter og holdninger som grunnlag for å mestre eget liv i et demokratisk og mangfoldig samfunn. Deltakelse i barnehage og skole legger grunnlaget for sosial mobilitet, demokratisk forståelse og medvirkning (St.meld. nr. 28 (2015-2016) s.5).

I stortingsmelding 28 (2015-2016) står det at faglig læring og sosial læring foregår i felleskap. Ved at læringsmiljøet er preget av tillitt og inkludering, øker det elevenes faglige prestasjoner. Det skal være et trygt og godt psykososialt skolemiljø, uten krenkelser, mobbing og diskriminering. Departementet vil at den nye delen av læreplanverket skal tydeliggjøre skolens helhetlige ansvar for utvikling av elevenes sosiale kompetanse (St.meld. nr. 28 (2015-2016)). Gjennom den generelle delen av læreplanen ønsker departementet å tydeliggjøre demokrati, medborgerskap, bærekraftig utvikling samt folkehelse og livsmestring (St.meld. nr. 28 (2015-2016)). Skolens opplæring i livsmestring er relevant å ta fatt i med tanke på skolens arbeid mot mobbing og elevens psykososiale miljø (St.meld. nr. 28 (2015-2016)).

2.4 Mobbeforståelsen i elevundersøkelsen

I forordet på elevundersøkelsen vises det til at resultatet blir sammenlignet med andre år der det er mulighet for dette. Dermed kan man se etter oppgang eller nedgang av mobbing. Utdanningsdirektoratet er oppdragsgiver på disse rapportene og det er NTNU samfunnsforskning som gjennomfører analysen (Wendelborg, 2017).

Før 2016 var definisjonen på mobbing som ble brukt i elevundersøkelsen denne:

Med mobbing mener vi gjentatte negative eller «ondsinnnet» adferd fra en eller flere rettet mot en elev som har vanskelig for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing. (Wendelborg, 2018. s. 5).

Den nye definisjonen skal ha det samme meningsinnholdet som den forrige, men skal være enklere å forstå, ved at språket er forenklet. Den nyere definisjonen som ble brukt i elevundersøkelsen 2017/18 er:

Med mobbing mener vi gjentatte negative handlinger fra en eller flere sammen, mot en elev som kan ha vanskelig for å forsvare seg. Mobbing kan være å kalle en annen stygge ting og erte, holde en annen utenfor, baksnakke eller slå, dytte eller holde fast. (Wendelborg, 2018. s. 5).

I skjemaet i undersøkelsen blir elevene forklart den nye definisjonen. Deretter får de spørsmål om de har opplevd mobbing av elever på skolen de siste månedene. Imidlertid er kriteriet i

den samme undersøkelsen for å ha opplevd mobbing, at det har skjedd to til tre ganger i måneden eller oftere (Wendelborg, 2018). Roland på den andre siden definerer at man opplever mobbing om det er en eller flere ganger i uken (Wendelborg, 2018).

Tidligere år (-2015) ble spørsmål om krenkelse satt foran spørsmål som omhandlet mobbing. Dette viste en nedgang i antall som ble mobbet, men om dette er på grunn av metodisk valg eller om det er en faktisk nedgang er omdiskutert (Wendelborg, 2018). Fra elevundersøkelsen 2016 og fremover har spørsmål om «krenkelse» blitt fjernet. Rapporten viser til at dette har tatt bort en kilde som kan ha forurenset svarene omkring mobbing med tanke på hvilket nivå mobbingen lå på. Det kan dermed ses en liten økning i mobbing i 2017 (Wendelborg, 2018). I elevundersøkelsen skilles det mellom indirekte og direkte mobbing som omfatter å bli kalt stygge ting, ertet, bli holdt utenfor, baksnakket, slått, dyttet eller holdt fast. Her er direkte mobbing regnet som trusler og vold, men indirekte mobbing er ryktespredning og isolering. Det er imidlertid kun elever som har opplyst at de blir mobbet to til tre ganger i måneden som får spørsmål om mobbingen er rettet mot direkte eller indirekte mobbing (Wendelborg, 2018).

2.5 Utdanningsdirektoratet og mobbing

Utdanningsdirektoratet har på sine nettsider informasjon omkring mobbing. Denne informasjonen omhandler hvordan man kan melde om mobbing, få hjelp til mobbing og hva mobbing er. De har flere konkrete eksempler på hva som er mobbing (Udir, 2016):

- Å bli baksnakket
- Å få spredt et rykte om seg
- Å bli holdt utenfor
- Å bli presset eller truet til å gjøre ting for andre som en ikke vil
- Å bli kalt noe stygt eller få en stygg kommentar for eksempel om utseende, klær, tro eller dialekt
- Å bli slått, dyttet eller pirket på
- Å få sekken sin, eller noe annet en eier, kastet rundt
- Å ikke få være med i grupper på sosiale medier
- Å aldri få kommentarer eller likes på bilder eller ander ting
- Å få sårende eller stygge meldinger, bilder og videoer
- At noen sprer bilder eller video av noen som er nakne

(Udir, 2016).

De skriver også at mobbing kan skje flere forskjellige steder. De skriver at selv om voksne ikke kaller det mobbing fordi det ikke har skjedd flere ganger, så har man rett på at plagingen skal stoppe opp og at man skal ha det godt (Udir, 2016).

2.6 Definisjon på mobbing gjennom tre teoretikere

2.6.1 Roland

Erling Roland (1983, s. 12) bruker følgende definisjon på mobbing: «Mobbing er langvarig vold, psykisk og/eller fysisk, rettet mot et offer og utført av enkeltpersoner eller grupper». Grunnen til at han har med ordet langvarig er for å utelukke tilfeldige episoder, samtidig som han har med at grupper også kan mobbe offeret og ikke bare enkeltpersoner (Roland, 1983). Roland (1983) skriver om flere undersøkelser som viser statistikk over antall elever som opplever mobbing. Han skriver at en av årsakene til at voksne ikke griper inn kan være at det er vanskelig å skille mellom systematisk plaging eller om det er uskyldig lek og jevnbyrdige konflikter. En test for dette er hvis leken fortsetter når en voksen observerer da er det ganske så sikkert at det ikke handler om plaging. Hvis det er plaging og det hele blir oppløst så vil ofte både offer og plager si at alt er i orden og gå hver til sitt. Grunnen for at offeret dekker over hendelsen kan være en følelse av tvang eller at plagingen blir verre neste gang dersom han eller hun sier noe. Roland (1983) har noen tiltak som skal praktiseres for å begrense og stoppe mobbing. Han påpeker at det kan være nyttig å ha andre metoder på lager hvis denne gitte strategien ikke gir ønskede resultater. Han har en tre-trinns strategi som handler om voksenmiljøet, barnemiljøet og mobbesituasjonen. Det skjer en påvirkning mellom de forskjellige miljøene både fra toppen til bunnen og motsatt. Man kan da enten jobbe med mobbesituasjonen direkte eller miljøene rundt da med en mer indirekte tilnærming. Man går utfra at hvis det er motstand for mobbing i miljøet er det vanskeligere at det finner sted (Roland, 1983).

2.6.2 Olweus

Dan Olweus hadde i 1983 utviklingen av «Olweus- programmet mot mobbing og antisosial atferd» (Olweus, 2009). Han har følgende definisjon om mobbing: «En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer» (Olweus, 2009, s.347). Olweus (2009) skriver at negativ handling må presiseres med at noen med hensikt påfører eller forsøker å påføre noen skade eller ubehag. Dette kan skje med fysisk kontakt, ord eller på andre måter. Grunnen for

at definisjonen bruker gjentatte ganger er for å utelukke tilfeldige ikke alvorlige negative handlinger som rammer en person noen ganger. For å definere mobbing skal det være en viss asymmetri i maktforholdet. Dermed skal ikke mobbing brukes om to eller flere personer av samme fysikk eller psykisk styrke som er i konflikt eller sloss. Personen som blir mobbet har vansker med å forsvare seg og er ofte hjelpeløs ovenfor den eller de som plager. Olweus (2009, s. 347) skriver: «Generelt er det viktig å være klar over at mobbing ikke er å betrakte som en konflikt, men som et overgrep». Han skiller mellom direkte mobbing som er et åpent angrep på offeret og indirekte mobbing som handler om utestenging, baksnakking, ryktespredning, med mer. Hovedmålsettingene i programmet til Olweus er å forebygge oppkomsten av nye mobbeproblemer samt å redusere eksisterende mobbeproblemer. Fra 2002 kan alle grunnskoler delta i programmet etter søknad (Olweus, 2009). Han har noen nøkkelementer i programmet sitt som handler om å skape et skolemiljø og hjemmemiljø med positive rollemodeller, autoritære voksne der det trengs, sanksjoner for brudd på etablerte regler, faste grenser mot uakseptabel adferd, varme og positivitet med engasjement fra de voksne. Læreren har ansvar for mer enn kun undervisningen, læreren har også ansvar når det kommer til det sosiale miljøet i elevgruppen. Programmet er basert på forskning om utvikling og endring av problematferd (Olweus, 2009). En evaluering fra 1983-85 i Bergen av programmet har vist en reduksjon i forekomsten av mobbing. Dette gjaldt både direkte og indirekte mobbing, samt gutter som jenter. Disse resultatene er hentet inn fra skolene i innføringsperioden som er de første 18 månedene. For å opprettholde dette må tiltakene forankres i skolene. To år etter den første undersøkelsen altså 6 måneder etter innføringen var over hadde skolene gode resultater når det gjaldt å redusere mobbing (Olweus, 2009).

2.6.3 Lund

Ingrid Lund, Anne Helgeland og Velibor Bobo Kovac skrev en artikkel «På vei mot en ny forståelse av mobbing i et folkehelseperspektiv». Den handler overordnet om skolen som en sentral del av barn og unges liv, der fokuset ligger på folkehelse. Folkehelse i samsvar med livsmestring og skolens posisjon med tanke på læring og utvikling (Lund, Helgeland & Kovac, 2017). Med denne artikkelen har de tre intensjoner. Det å rette et kritisk blikk på etablerte definisjoner av mobbing, vise frem nye perspektiver på mobbing og beskrive implikasjoner der forståelsen av mobbing har i samsvar med skolen sett i et folkehelseperspektiv. De bringer gjennom artikkelen frem en ny definisjon av mobbing. De er bevisst på at definisjonen ikke kan romme alt, men definerer mobbing følgende: «Mobbing av

barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i felleskapet og muligheten til medvirkning» (Lund, et al., 2017. s. 6). Denne definisjonen er annerledes fra tradisjonelle definisjoner av mobbing fordi den ikke fokuserer på å måle hyppigheten av mobbing. Skillet mellom mobber og mobbeoffer er heller ikke så tydelig fordi det fører til uheldige posisjoneringer hos aktører når mobbesituasjonen skal håndteres. De skriver at til tross for at den nye definisjonen er mindre målbar, er den mer anvendelig i praksis (Lund, et al., 2017):

«Økt oppmerksomhet på grunnleggende menneskelige behov som rammes, danner et godt utgangspunkt for å avdekke, håndtere, stoppe, følge opp og – til syvende og sist – forstå på en helhetlig måte dype følelser som eksisterer mellom ulike parter i en mobbekonflikt» (Lund, et al., 2017. s. 6).

Det er tre kjerneelementer i denne definisjonen som er viktig for å forstå, forebygge, stoppe, håndtere og følge opp mobbing.

1. Også voksne mobber
2. Barnets subjektivitet og rett til medvirkning
3. Barnets grunnleggende behov for tilhørighet (Lund, et al., 2017. s. 7).

I denne definisjonen er det ikke definert hvem som er mobber og offer. Ved å ikke gjøre dette viser Lund et al. (2017) til at det er større sannsynlighet for forsoning ved at relasjonene mellom dem blir mer likeverdig. Denne nye definisjonen kan også være med på å fange opp dimensjoner man ikke har hatt med i tidligere definisjoner. Slik som internasjonalt og asymmetriske forhold, aggressivitet, hyppighet, men også situasjoner der det er mangel på objektive målbare kriterier. Dette innebærer søskenforhold, mobbing i samme vennegjeng, mobbing fra voksne, onde humoristiske bemerkninger, og så videre. «Det ultimate målet er å fremme en forståelse av mobbing som fører til at skolen og den enkelte lærer legger til rette for et inkluderende læringsmiljø og for økt livskvalitet for alle barn og unge i skolen» (Lund, et al., 2017, s.6). Gjennom dette skal elevene føle seg som betydningsfulle deltagere i samfunnet, der deres stemme har betydning i felleskapet.

3.0 Metode

Dette kapittelet vil presentere den metodiske tilnærmingen i masterstudien. Studien bygger på empiri hentet inn gjennom et pågående forskningsprosjekt, «Elvens blick på mobbing», som er ledd i et større nasjonalt prosjekt i Utdanningsdirektoratet regi, «Modellutprøving – Inkludering på alvor». Jeg har fått tilgang til en datamatrise fra prosjektet og mulighet til å gjøre selvstendige analyser av materialet i forbindelse med min masterstudie.

Metodekapittelet vil kort presentere designet for datainnsamling som ble benyttet av forskningsgruppen, før egen analysemetode presenteres.

Datamaterialet som jeg har fått utdelt, er av kvalitativ art basert på elevers skriftlige beskrivelser og fortellinger om mobbing. Metoden for innsamling av data har likevel vært utradisjonell innenfor kvalitative forskning, da dataene er hentet inn ved hjelp av spørreskjema – en metode som tradisjonelt er forbundet med kvantitativ forskning.

3.1 Utvalget

Utvalget er langt større enn i tradisjonelle kvalitative studier. Alle elevene på 8. trinn ved tre forskjellige ungdomskoler i Kristiansand kommune ble invitert til å delta. Det var til sammen 260 elever totalt ved de tre skolene. Av disse elevene var det 226 som deltok med å svare på spørreskjemaet. Dermed var det 34 som ikke deltok. Om dette var på grunn av at de ikke ønsket å delta eller at de ikke var på skolen denne dagen er uvisst. Skolene som ble valgt ut til å delta i prosjektet var ulike med tanke på størrelse og sosioøkonomisk indeks. Skolene ble valgt til tross for forskjellene i bakgrunnsvariabler fordi de skåret likt på mobbespørsmålene i elevundersøkelsen for skoleåret 2017-18.

3.1.1 Datainnsamling

Datamaterialet til undersøkelsen samles inn i to faser. Den første fasen ble gjennomført i perioden desember 2018 – januar 2019. Den andre fasen skal gjennomføres våren 2019. Masterstudien tar utgangspunkt i dataene som er samlet inn i første fase.

3.1.2 Etske aspekt ved datainnsamlingen.

Prosjektet ble søkt og godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD) høsten 2018 (se vedlegg 3). Når elevene er under 15 år skal foreldrene ha eget samtykke skjema (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, (NESH), 2016). Er

elevene over 12 år, skal det imidlertid legges vekt på hva elevene selv mener (NESH, 2016). Elevene ble derfor tildelt et informasjonsskriv (se vedlegg 2) om undersøkelsen, i tillegg til samtykkeskjemaet som ble sendt til foreldrene (se vedlegg 1). Elevene ble informert om at undersøkelsen var konfidensiell. Det vil si at kun forskerlederen hadde mulighet til å koble elevenes svar til navn. Elevene fikk også beskjed om at de når som helst kunne trekke seg fra studien. I min studie har jeg imidlertid ikke hatt tilgang til denne kodenøkkelen som knytter elevsvar opp mot navn. Det betyr likevel ikke at dataene som jeg har fått tilgang til, er å regne som anonyme. Det kan for eksempel være episoder som blir beskrevet eller navn som nevnes som peker ut noens identitet. Det blir slik sett viktig å være varsom med hvordan materialet gjengis i tekst.

Elevenes opplevelse av anonymitet og konfidensialitet kan ha stor betydning for hvordan de svarer på spørsmålene som stilles. En fordel ved at man ikke intervjuer elevene direkte, men at de svarer på spørsmålene alene i ro gjør at man oppnår en større avstand til innsamlingen og analysen blir mer objektiv. Prosjektansvarlig har ansvar for at informasjonen som er gitt til elever og foreldre er forståelig og forstått (Befring, 2015). NESH (2016) viser til at forsker har ansvar for at forskningsdeltagerne får tilstrekkelig informasjon om forskningsfeltet og forskningens formål. Slik som hvem som finansierer forskningen og hvem som får tilgang til informasjonen som er hentet inn under forskningen. Hva det vil si å delta og hvordan resultatene skal bli brukt. Derfor var forskere i prosjektet ute i klasserommene og ga informasjon om prosjektet og at elevene kan trekke seg fra prosjektet når som helst.

3.1.3 Spørreskjema for innhenting av kvalitative data.

Prosjektet benyttet seg av et spørreskjema, designet som et «dagboksnotat». Enkelte spørsmål hadde karakter av å være kartleggingsspørsmål (ja/nei-kategorier), men de fleste spørsmålene var åpne. Elever ble bedt om å svare på følgende:

1. Hvor gammel er du?
2. Hva er ditt kjønn?
3. Hvilken barneskole gikk du på?
4. Hva synes du om mobbing? Beskriv/fortell.
5. Opplever du at mobbing foregår på skolen eller andre steder du oppholder deg?
Fortell.
6. Fortell om en konkret hendelse du har erfart når det gjelder mobbing.
7. Har du fortalt noen om det du har sett/opplevd? Hvorfor eller hvorfor ikke?

8. Vennligst gi 3 gode råd til lærerne om hva de bør gjøre når noen blir mobbet. (Du kan skrive flere). Begrunn gjerne svaret ditt.
9. Vennligst gi 3 gode råd til andre elever i klassen din om hva de bør gjøre når noen blir mobbet. (Du kan skrive flere). Begrunn gjerne svaret ditt.
10. Opplevd nakenbilder eller filmer?
11. Opplevd voldsbilder eller filmer?
12. Opplevd andre typer flau bilder eller filmer?
13. Hvis ja, hvor ofte?
14. Hvis du svarte «ja» på ett av de forrige spørsmålene, kan du fortelle om det?
15. Hvilke erfaringer har du med mobbing på barneskolen?
16. Hvordan har du det i år blir du noen gang mobbet?

I skoletimen fikk elevene en link til SurveyXact slik at de kunne gjennomføre spørreskjemaet. For at man skal lykkes med spørreskjemaer er det viktig at alle elevene får samme informasjon og instruksjoner (Befring, 2015). Forskerne fra UiA var ute i klasserommene og forklarte hva som skulle skje og hvordan det skulle foregå. Elevene må føle seg trygge på anonymiteten og spørsmålene må føles meningsfulle å svare på (Befring, 2015). Anonymiteten ble forsikret til elevene og når spørsmålene omhandlet deres opplevelse og tanker oppleves spørsmålene mer verdifulle. En fordel ved spørreskjema er at informantene opptrer anonymt (Befring, 2015). Når jeg begynte kodingen uten å ha møtt elevene, var det fint med anonymiteten og lettere å få et objektivt syn.

Som i andre kvalitative studier er det fokus på hva hver enkelt elev beskriver, og ikke tverrsnitt av svar. Da dataene ble samlet inn og bearbeidet ved hjelp av spørreskjema og en Excel-matrise, kom det også kvantitative aspekter ved materialet frem – ikke som nøyaktige og tallbaserte målinger, men som inntrykk av mønstre og omfang omkring hva elevene mener og tenker.

3.3 Metode for analyse

Ved å forske gjennom en kvalitativ studie ønsker man å forstå tolkningene på et spesielt tidspunkt eller i en kontekst. Målet er å tolke og få frem meningene mennesker har i forhold til sine erfaringer. Ved dette settes deltagerens perspektiv, det empiriske perspektivet i samspill med forskerperspektivet (Postholm, 2010). For å lete etter innsikt i situasjoner,

enkeltpersoner eller institusjoner er kvalitativ metode nyttig (Befring, 2015). En av de mest essensielle sidene ved kvalitativ metode er hvordan man kan gå inn i informantenes selvforståelse og deres opplevelse av sin livssituasjon (Befring, 2015). Gjennom kvalitativ forskning ser man verden gjennom menneskene i den, situasjoner og prosessene i disse kontekstene. Styrken i kvalitativ forskning er at det sentrerer seg rundt prosessen i verden og den induktive tilnærmingen som fokuserer på spesifikke situasjoner og mennesker. Hovedfokuset er på å forstå og beskrive istedenfor å forklare, som er fokuset i kvantitativ forskning (Maxwell, 2013). Metoden jeg har valgt for å gjøre dette er GT.

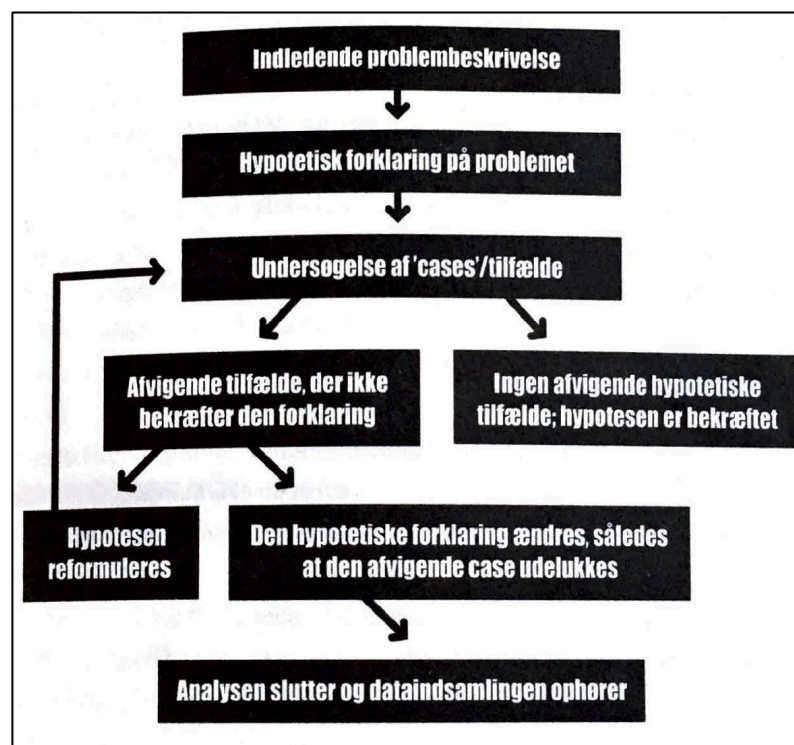
3.4 Grounded Theory

GT ble til under analysen av dataen til «*Awareness of dying, 1965*» (Glaser, 2016). Barney Glaser og Anselm Strauss ble spurt hvordan de gjennomførte prosjektet og analysen i ettertid. Dette førte til boken «*The discovery of grounded theory*» (Hartman, 2005). Etter at boken ble publisert skriver Glaser at han skrev store deler av boken alene, dermed går han og Strauss i to forskjellige retninger (Hartman, 2005). På bakgrunn av dette kan det være noe vanskelig å få essensen av GT. Jeg har valgt å basere meg på tolkningen som Boolsen (2016) har i «Kvalitative metoder». Jeg har også brukt inspirasjon fra andre slik som Glaser, Strauss og Hartman for å få et godt innblikk i GT. Glaser (2016) skriver at GT ikke er noe bedre enn andre metoder, men at GT kan klare seg alene ved å produsere konseptuell teori. Dette tolker jeg som at utfallet av undersøkelsene gjort gjennom GT kan ha samfunnsnyttig betydning. GT er en kvalitativ forskningsmetodikk. Ved bruk av systematiske koder og analyseteknikker skal man oppdage, utvikle og verifisere en teori basert på empirisk data (Boolsen, 2016). Det skal starte med datainnsamling slik at teori kan oppstå. Det gir bedre innsikt, forbedrer forståelse og er mer meningsfullt fordi det er datafundert (Boolsen, 2016).

Glaser og Strauss (1999) skriver at gjennom å bruke GT finner man teori som er tilpasset det man analyserer isteden for å finne analyser som er tilpasset teorien. Dermed oppdager man teori ut fra empirien. For at teorien skal passe optimalt viser de til induktiv tilnærming og systematisk analysing av dataen man har hentet inn gjennom sosial forskning. Når kategoriene blir oppdaget gjennom analyse av dataen vil teoriene passe denne analysen. Glaser og Strauss (1999) skriver at det ikke eksisterer nok teorier til å dekke alle sosiale kontekster og arenaer. Noen av teoriene som eksisterer passer ikke eller er ikke tilstrekkelige nok med konteksten av den grunn at det mangler «grounding» data. De skriver også at de

gode teoriene som finnes er pekepinner som kan brukes i dataanalysene og er med på å utvikle teorier der de eksisterende ikke er dekkende. Glaser (2016) skriver at de gjennom den første boken, forsøkte å skrive en metode som samlet gapet mellom metode og teori. «We discovered that GT provided us with relevant predictions, explanations, interpretations and applications that fit» (Glaser, 2016, s. 1).

GT er et sett med integrerte konsepter av hypoteser som systematisk er generert til å produsere en induktiv teori om et konkret område. Metoden er strukturert, men fleksibel. I datainnsamlingen og analysen er prosedyrene eksplisitt, gjennomgangen av disse prosedyrene er simultane, sekvensielle, etterfølgende og planlagte. Dette former en integrert metode som gjør at fremvekst av konseptuelle teorier skiller seg fra tematisk analyse (Glaser, 2004). En nyere måte å se GT på er en kombinasjon av induktiv og deduktiv metode. Der det er en bevegelse mellom det induktive og deduktive. Ved å veksle mellom disse, bygges teorien opp gjennom en analytisk prosess som kalles analytiske induksjon. Det blir en bevegelse mellom empiri og teori gjennom hele prosessen (Boolsen, 2016). Jeg har valgt å bruke denne bevegelsen mellom empiri og teori i studien.

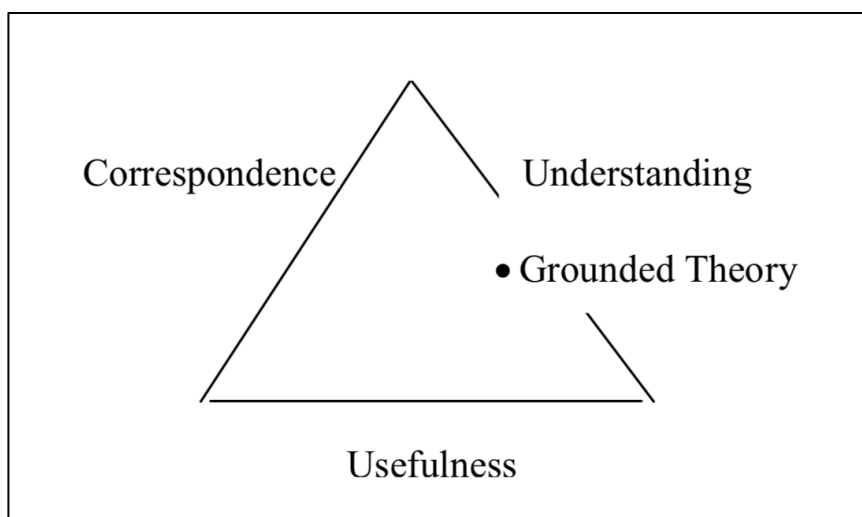

Figur 1. Modell av Bryman gjengitt i Boolsen, 2016, s.243.

Det starter med en innledende problemstilling der tanken var at det ikke eksisterer nok forskning på elevenes subjektive opplevelse av mobbing. Derfor ønsket jeg å se etter om elevene følte seg sett, hørt, anerkjent på hva de opplevde. Den hypotetiske forklaringen var at elevene ville snakke om at lærerne og andre voksne ikke var opptatt av dem i hverdagen. Når jeg gikk inn i kodingen og analysen merket jeg at denne hypotesen måtte forkastes og jeg så på en annen kobling mellom opplevelsen av mobbing. Hvordan kodingen og analyseringen ble gjennomført blir lagt frem i analysekapittelet.

3.4.1 Vitenskapelig ståsted

Glaser (I Age, 2011) argumenterer for hvis GT oppfyller visse krav og andre metoder oppfyller andre krav. Glaser har et mer pragmatisk syn på det metodiske valget. Han skriver: «it is merely another methodology, not a best methodology that replaces and supplements other methodologies. The researcher should always (at least try) to choose the method best for him [sic] and for the problem at hand» (I Age, 2011. s. 1611). Jeg har valgt å bruke GT fordi dette er den metoden som egner seg best i og med at jeg har fått tilgang på resultater fra en undersøkelse i to bolker. Denne metoden egner seg best når det skal kodes uten at man er helt bestemt på hva man leter etter, men vet det er noe interessant å se etter i svarene til elevene. Glaser har uttalt at metoden GT ikke bør blandes med andre metoder. Dette kravet blir imidlertid av andre forskere som benytter GT, ikke overstyrende for inngangene de velger (Age, 2011). Age (2011), viser at prosedyrene i GT kan betraktes som et kompromiss mellom forskjellige perspektiver. Metoden har for eksempel blitt kritisert for å representere et positivistisk verdensbilde. Age viser at enkelte elementer i metoden har likhetstrekk med Poppers korrespondansekriterium. Den avviker imidlertid fra positivismen med tanke på at det ikke er korrespondanse til «objektive fakta» som vektlegges, men til en korrespondanse til *mening*, med tanke på aktørenes forståelse av et fenomen eller begrep (Age, 2011). Dermed er ikke metoden så ortodoks, men kan ses på som en mulighet for bredere rekkevidde og muligens en mer konsis bruk av forskning (I Age, 2011). Illustrasjonen under viser hvor metoden kan plasseres i forhold til et positivistisk- (correspondence), hermeneutisk- (understanding) og pragmatisk (usefulness) perspektiv:

Figur 2. Age (2011). Grounded theory methodology: Positivism, Hermeneutics, and pragmatism. S. 1609.

Glaser's måte å bruke GT retter seg mot forståelse og at det skal være nyttig/brukbart. GT har likheter med hermeneutikken ved at konseptet skal være abstrakt. Det ligner også gjennom forskningsprosessen ved å se på avstanden mellom det som forskes på og forskeren (Age, 2011). Hvordan jeg koder og fortolker elevens svar på undersøkelsen. GT representerer en analytisk induksjon. Det vil si at den induktive prosessen kombineres med den deduktive. Det skal søkes etter generelle forklaringer eller lovmessigheter som kan ses i forbindelse med det fenomenet som undersøkes. Innsamlingen av dataen skjer parallelt med kodingen og den hypotetiske forklaringen som er formulert for fenomenet (Boolsen, 2016).

Jeg fikk tilgang på spørsmålene før julen 2018, slik at jeg kunne sette opp en hypotese på hva jeg tenkte elevene kom til å svare. En av tankene var at elevene kom til å vise frem at de ikke følte seg sett i skolehverdagen eller på andre arenaer. Når jeg da fikk tilgang på datamaterialet kunne jeg se etter hypotesen. Jeg fant derimot fort andre opplevelser og andre formidlinger fra elevene. Slik at jeg gikk inn og endret min forutinntatte forestilling om hva elevene kom til å svare. Denne prosessen var i kodingen av materialet. Jeg fikk tilgang på dataen i to omganger en i januar og en i februar. Dermed hadde jeg datainnsamlingen og kodingen som to parallelle løp. Slik det skal foregå i GT. Datainnsamlingen bestemmer teorien og teorien bestemmer datainnsamlingen (Boolsen, 2016).

3.5 Analyse av datamaterialet

Analysen av datamaterialet er inspirert av GT. I stedet for å lete etter data og analyser som passer innenfor et teoretisk rammeverk eller begrepsapparat, utforskes problemstillinger gjennom å bygge teori som best beskriver datamaterialet en har foran seg. Dette gjøres gjennom gradvis kategorisering av data. Teorien er slik sett fleksibel i forhold til de empiriske observasjonene som er foretatt. I GT er det den enkeltes beslutninger, valg og forforståelse som har betydning for hvordan analyseprosessen gjennomføres og hvilke elementer fra dataen som skal inn i analysen. Dermed etter å ha forkastet hypotesen og kodet svarene til elevene satt jeg igjen med nye spørsmål. Valget ble å fokusere på to av spørsmålene i undersøkelsen: «Hva synes du om mobbing? Beskriv og fortell» og «Fortell om en konkret hendelse du har erfart når det gjelder mobbing». Ved å bruke GT, finnes det ingen antagelser om årsaker og sammenhenger (Boolsen, 2016). Gjennom kodingen og analysen måtte jeg lete etter hva elevene formidlet gjennom sine svar.

Gjennom GT finnes induktive retningslinjer ved å innhente, analysere og begrepstolke data slik at man kan konstruere teorier om temaer som er viktige for menneskers liv. (Befring, 2015). Det innhentes empirisk data som brukes for å forme en problemstilling for å så forme en teori som forklarer et fenomen (Befring, 2015). I boken til Glaser og Strauss skriver de at veien til systematisering ble guidet av presset om kvalitativ godkjenning. Dette presset ble satt på sosiologer slik at de skulle klargjøre all forskning uavhengig av data, kontekst og hva slags forskning det var. (Gibson & Hartman, 2014). Hovedmålet deres var å få til en systematisk innsamling. Strauss og Corbin (I Leiufrud & Hvinded, 1996) viser til viktigheten av at dataen som samles inn bør være forankret i informantenes eget hverdagsliv. Slik de blir her ved at man ser på elevenes oppfatning av mobbing på skolen eller andre sosiale arenaer de befinner seg. Elevene var anonyme for meg som kodet dataen, allikevel har jeg tenkt over hvilke utsagn som brukes i analysen for å formidle elevenes budskap. Jeg har ønsket at elevenes tanker omkring mobbing skal bli løftet frem fordi det er dem som er ekspertene på hvordan mobbing i skolen oppleves. Jeg har passet på at det ikke brukes sitat der det er nevnt navn, eller situasjoner som er lett gjenkjennelig. Deler av sitatene er noen ganger tatt bort for å sikre anonymitet. Dette er markert med (...). Gjennom analysen markerte jeg nummeret på hvilken kode som ble brukt for eksempel E21 som betyr elev 21 og S2 betyr spørsmål 2, mens K6 betyr den overordna koden. Dette var for å forsikre at alle synspunktene til elevene ble trukket frem og at alle skolene ble representert. Elevene er i denne forskningen en ressurs.

3.5.1 Koding og kategorisering

Kodingen av matreale fra undersøkelsen startet med en gang jeg hadde tilgang til den, slik at det ble en parallell prosess. GT har fem teknikker når det kommer til koding av data. 1. åpen koding, 2. aksekoding, 3. selektiv koding, 4. prosesskoding og 5. kondisjonelle matrice. Samtidig med kodingen skal det kombineres teoretisk sampling, memoer og diagrammer. Kodingen kan brukes enkeltvis eller i sammenheng med hverandre, de tre første burde være i den rekkefølgen de er (Boolsen, 2016).

Figur 3. Oversiktsbilde av deler av fargekodingen.

Gjennom å starte med åpen koding ser man etter hva teksten handler om, kategorier, dimensjoner og egenskaper (Boolsen, 2016). Datamaterialet ble kodet og kategorisert ved hjelp av NVivo12. I januar fikk jeg tilgang på første bolk med svar og kodet disse. I februar fikk jeg de gjenværende resultatene og kodet disse. Jeg tok først tak i spørsmålet «Hva synes du om mobbing? Beskriv/fortell». Fordi dette spørsmålet kunne gi et overblikk over elevenes syn på mobbing. I NVivo12 ble svarene kodet i noen hovedkategorier og så i underkategorier. Når dette var gjort kunne man se hvor mange som svarte innenfor denne

kategorien og hvor mange innenfor enn annen kategori. Når elevene selv valgte hva og hvor mye de fortalte på hvert spørsmål ble det vanskelig å se helheten av analysen på denne måten. Når kategoriene er analysert kan begrepene fra kategoriene utvikles slik de fremgår i dataen. Da kan det senere i prosessen formuleres hypoteser og sammenhenger (Boolsen, 2016). Siden svarene på en kategori kom på en side alene, ble det vanskelig å se sammenhengen mellom elevenes svar. Det kunne ses hvor mange som svarte innenfor de forskjellige kategoriene, men helhetsbilde forsvant litt i teksten. Dermed ble materialet lagt inn i Excel og fargekodet i isteden. Ved å bruke fargekoder var det mer oversiktlig å se hvem som svarte hva og tankene elevene hadde omkring mobbing samt egen opplevelse av mobbing. Man kunne se et spørsmål nedover i forskjellige koder eller bortover for å få et helhetsinntrykk av svarene. Fargekodene som ble brukt hadde forskjellige betydninger som ble nedskrevet i et annet dokument. Da kunne det andre dokumentet være med på å tydeliggjøre hva de forskjellige kodene betydde.

Aksekoding handler om å kombinere hovedkategoriene med underkategoriene. Det skal identifiseres årsaker, konsekvenser og strategier som finnes ved problemet (Boolsen, 2016). Dermed tok jeg de to hovedspørsmålene: «Hva synes du om mobbing? Beskriv/fortell» og «Fortell om en konkret hendelse du har erfart når det gjelder mobbing». Og analyserte disse vær for seg i sine hovedkategorier samt en overordnet kode mellom de to spørsmålene. Deretter tok jeg de to analysene opp mot hverandre for å se årsakssammenhengen mellom disse og den overordnede koden. Det skal ses etter hva slags problem eller spørsmål som kan tas opp og avdekke hva som foregår. Gjennom analysen avdekkes denne historien. Årsakene skal ses på gjennom informantenes øyne (Boolsen, 2016). Gjennom selektiv koding utvelges deler av teksten og det lages antagelser. Det kommer frem hvilke hypoteser som kan underbygges (Boolsen, 2016). Jeg har valgt å ta utsagn fra elevene som belyser ytterkantene av deres forståelse av mobbing. Det er tatt med noen utsagn av de som snakker mer generelt om mobbing for å vise dette også. I andre del av analysen er utsagnene som er valgt ut for å vise hva de opplever kontra det de sier. Jeg har gjennom den selektive kodingen lett etter mønstre i det elevene sier. Gjennom prosesskodingen ses det etter en struktur som utgjør konteksten for handlingene. Dermed kan fenomenet forbindes med teoriutviklingen. Denne prosessen skjer samtidig med aksekodingen (Boolsen, 2016). Jeg har innhentet meg kunnskap om mobbing, slik at jeg kan utføre kodingene med best mulig grunnlag. Dette er kondisjonelle matrice der det skal ses på forholdet mellom årsaker, sammenhenger og konsekvenser for individet. Det blir et fokus på samspillet mellom prosess og strukturen (Boolsen, 2016).

3.5.2 Etikk

Forskningsetikk handler om moralnormer for vitenskapelig praksis. Det er lover som beskytter individ og samfunnet og regler for publisering. Det er også uformelle normer for hva som er god vitenskapelig praksis (Ringdal, 2016). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teknologi «NESH» retningslinjer ble vedtatt i 1993 og fikk revidert versjon i 2015 (NESH, 2016). «Retningslinjene er rådgivende og veiledende, og de skal bidra til å utvikle forskningsetisk skjønn og refleksjon, avklare etiske dilemmaer og fremme god vitenskapelig praksis» (NESH, 2016. s.5). Det etiske aspektet av denne analysen er at elevenes stemme kommer frem. De får mulighet på helt anonymt spekter å gi lyd til sin stemme. Det at det kun er forskningsleder som ser hvem som svarer hva og ingen andre vil gi en trygghetsfølelse i svarene. Hvis noen svarer noe kontroversielt er det heller ikke mulighet til å kontakte denne personen, noe som gjør at elevene helt fritt kan si det de ønsker. De forskningsetiske retningslinjene har ikke samme rolle som juridiske lover, og forskrifter. De er et hjelpemiddel for forskeren og forskersamfunnet fordi de peker på faktorer som man bør ta hensyn til (NESH, 2016). «De forskningsetiske retningslinjene er ment å virke rådgivende, veiledende og forebyggende» (NESH, 2016. s.7). Man skal velge å gjøre det som er ansvarlig, det er basert på akademisk frihet og forskersamfunnets selvregulering. I de forskningsetiske retningslinjene er det nedfelt noen etiske normer. Som krav om personvern og hensyn til menneskeverd (NESH, 2016). I retningslinjene til NESH (2016) er det punkter man som skal følge. De punktene som jeg som jeg anser som relevant for denne studien er i korte trekk: respekt for menneskeverd som er nedskrevet i flere lover og konvensjoner om menneskerettigheter. Når det kommer til forskning vil det si at man kan ikke sette mennesker til side for å oppnå økt innsikt eller for at det skal gagne samfunnet. Det skal vises respekt for menneskeverd i valgt tema. Det skal vernes om personlig integritet, sikre frihet og selvbestemmelse. Forskingen skal respektere privatliv og familieliv og beskytte mot skade og urimelige belastninger (NESH, 2016). Forskingen skal skje i samsvar med grunnleggende personvern hensyn. Dette handler om personlig integritet, privates fred og ansvarlig behandling av personvernsopplysninger (NESH, 2016).

3.6 Relabilitet og Validitet

God vitenskapelig praksis vektlegger nøyaktighet og troverdighet i måten dataen er samlet inn, behandlet og analysert. Relabilitet eller pålitelighet handler om hvordan gjentatte målinger med samme målingsinstrument gir det samme resultatet. Validitet eller gyldighet

handler om det som blir målt faktisk er det man vil måle (Ringdal, 2016). «Høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet. En kan si at reliabiliteten er et rent empirisk spørsmål, mens validiteten i tillegg krever en teoretisk vurdering» (Ringdal, 2016, s. 96). Noen forskere velger å ikke bruke begrepene reliabilitet og validitet i kvalitativ forskning. Dermed bruker de pålitelighet og gyldighet i forskningen sin (Kvale & Birkmann, 2017). En av grunnene til at validitet ikke blir brukt er at når man skal måle de opp mot hva validitet er mener noen det blir for subjektivt (Kvale, 1993). Jeg velger å bruke reliabilitet og validitet som hovedbegreper på påliteligheten og gyldigheten av studien. Innenfor reliabiliteten finnes det tilfeldige målefeil som hvis noen i undersøkelsen svarer politisk korrekt. Mennesker vil også kunne svare forskjellig fra gang til gang. Systematiske målefeil kan man derimot finne innenfor validiteten. Ved at man måler noe man ikke skal måle for eksempel at spørsmålene er lette å feiltolke. (Ringdal, 2016).

3.6.1 Reliabilitet

Reliabilitet kan ses i sammenheng med om en annen forsker kan gjenskape resultatet. Dermed handler det om konsistens og troverdighet (Kvale & Birkmann, 2017). Resultatene fra denne studien kan reproduseres ved at det er et spørreskjema og ikke en intervjuer eller observatør. Dermed er ikke resultatene avhengig av forskerens tolkning. Derimot informantene kan endre sine svar eller det er andre informanter som blir spurt de samme spørsmålene. Tolkningene i denne studien kommer i dette tilfelle frem når det er snakk om å analysere og kode dataen fra informantene.

3.6.2 Validitet

Validiteten skal være med på å se om metoden passer til det den skal undersøke (Kvale og Birkmann, 2017). «The extent to which our observations indeed reflect the phenomena or variables of interest to us» (Pervin I Kvale, 1993, s. 74). Hvis dette stemmer kan man i prinsippet si at kvalitativ metode kan bli valid (Kvale, 1993).

GT mener verifiseringen av fortolkningen en integrert del av teoriutvikling (Kvale & Birkmann, 2017). I en kvalitativ undersøkelse foregår valideringen hele tiden. Validiteten kan ikke ses og avgjøres på et sted i prosessen, men er tilstede i helheten av det som undersøkes og begrunnelsene som kommer underveis. Argumentene er hentet fra et sted i fremstillingen av helheten og det kan vurderes ut ifra empirisk og teoretisk holdbarhet. Dermed er det opptil

andre forskere å avgjøre om argumentene er tilstrekkelig for å undersøke relevante krav til vitenskapelighet (Leiulfsrud & Hvinded, 1996).

In the grounded theory approach, verification is part of theory development, and not some final product control; validation is built into the research process, with continual checks of the “credibility, plausibility and trustworthiness” of the actual strategies used for collecting, coding, analysing and presenting the data (Kvale, 1993, s. 77-78).

I denne studien fikk elevene et spørsmål: «Hva synes du om mobbing? Beskriv/fortell». Dette er et spørsmål som ble tolket på flere måter. Noen av elevene beskrev hva de synes om mobbing de har sett/opplevd. Andre derimot skrev generelt om sine tanker omkring mobbing. De fleste av elevene tolket det som hvordan de opplevde mobbing, men man kan allikevel spørre om dette hadde vært formulert annerledes hadde det blitt andre resultater. Validiteten handler ikke kun om metode, men også forskeren. Den moralske integritet og forskeren som person (Kvale & Birkmann, 2017). Det er flere måter å sjekke validitet på. I denne undersøkelsen er det så mange elever som svarer at det fåtallet som har misforstått et spørsmål, må man beregne når man går ut for å undersøke noe.

4.0 Analyse

I dette kapittelet vil jeg løfte frem hva elevene formidler omkring mobbing. Funnene som blir tatt frem er for å belyse problemstillingen: «Hvilken betydning virker etablerte, teoretiske definisjoner av mobbing ut til å ha for elevers forståelse av mobbing?»

Utsagnene til elevene vil bli markert med «utsagn» og nummer, dette blir fremstilt i vilkårlig rekkefølge. Først blir det lagt frem funn fra det første spørsmålet som er kodet. «Hva synes du om mobbing? Beskriv/Fortell», som inkluderer tre kodekategorier. Neste funn omhandler spørsmålet: «Fortell om en konkret hendelse du har erfart når det gjelder mobbing». Her presenteres fem ulike koder. Det siste funnet er rettet mot svarmønstre hvor elevene ikke har definert mobbing, men kommet med normative vurderinger av mobbing som fenomen. Det siste funnet er en mer overordnet koding av begge spørsmålene der det ses etter sammenhenger mellom svarene.

4.1 Funn 1

Under dette spørsmålet var de tre kodene: kode en handlet om at mobbing var gjentatte ganger over tid, kode to omhandlet i større grad en subjektive opplevelse av mobbing og kode tre var mer generelt at mobbing er noe dumt. Elevene har flere meninger på hva de mener er mobbing. Det kan ses som et interessant aspekt at forklaringene er ganske forskjellige fra hverandre, men samtidig store deler med likheter. Blant annet sier flere av dem at mobbing er ved gjentatte ganger over tid. Flere av elevene kommenterer at mobbing ofte handler om fysisk slåing, dytting, roping til en person høyt i gruppe. På en annen side sier elevene at det er mye små erting, men siden det ikke er gjentatte ganger eller over tid definerer de det ikke som mobbing. Opplevelsen av å bli mobbet kan allikevel være tilstede. Det fremstår som de elevene som forteller om disse opplevelsene ikke liker dem. Det er snakk om ord som sies på skolen, eller andre steder, også på sosiale medier. Eller det er snakk om ekskludering fra vennegjengen ved å ikke bli invitert med på sammenkomster og så videre.

4.1.1 Kode 1

Den første koden handler om elever som beskriver mobbing som noe som skjer over tid og gjentatte ganger. Dette synes å harmonere med definisjonen Olweus har på mobbing. «En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer» (Olweus, 2009, s.347). I denne

definisjonen er det et fokus på plaging som foregår over en viss tid og personen opplever negative handlinger fra en eller flere andre. Denne definisjonen er ikke rådende i Norge lenger. Dermed er det interessant at flertallet av elevene svarer på spørsmålet «Hva synes du om mobbing? Beskriv og fortell.» svarer med utsagn som dette.

Utsagn 1 (E3):

«Mobbing er når noen eller en person plager, sier stygge ting, gir blikk eller dytter og slår, det er mobbing. Mobbing skjer over lengre tid. Hvis en person er slem mot deg 3 ganger på 2 måneder for eksempel da er det ikke mobbing, men hvis det skjer hver dag nesten da er det mobbing».

Utsagn 2 (E35):

«Mobbing er hvis du/en annen person ikke har det greit og blir mobbet over tid. Hvis du blir mobbet skjer det ikke bare 1 gang, men flere ganger. Du kan f.eks. bli lugget, truet og bli sagt stygge kommentarer til, også videre.»

Utsagn 3 (E33):

«Mobbing er når noen plager noen fysisk eller psykisk over lengre tid, mange tror at mobbing bare er når noen slår og sparker deg over lengre tid, men nei det er ikke bare det mobbing er også vis du sier stygge ting og sårer noen over lengre tid»

Utsagn 4 (E56):

«Mobbing er da en eller flere elever eller andre plager eller ertter en annen elev på en lang tid, det er mobbing når «mobbeofferet» blir plaget eller ertet når den personen ikke vil utover en lang tid».

Utsagn 5 (E71):

«Plaging over lengre tid. Eller vold og erting og stygge kommentarer men det må skje over lengre tid».

Utsagn 6 (E99):

«Mobbing er når noen sier eller gjør noe sykt mot deg flere ganger om dagen».

Utsagn 7 (E115):

«Mobbing er noen gjør noe til noen andre som de virkelig ikke liker og det pleier og være over en lang periode av tid».

Utsagn 8 (E134):

«Jeg synes mobbing er hvis noen blir plaget ofte. At de sender stygge kommentarer på nettet eller sier stygge ting. De kan også mobbe fysisk, slå og sparke osv. Folk som blir mobbet kan ofte grue seg til å gå på skolen fordi de vet at de som plager venter på dem».

Utsagn 9 (E168):

«Når en eller flere plager en eller flere over lang tid på en måte som veldig åpenbart ikke er vennlig/når det er ubehagelig for offeret».

Utsagn 10 (E189):

«Når noen blir ertet, snakket stygt til eller blir herjet med på en vond måte over tid».

Utsagn 11 (E52):

«Jeg synes mobbing er når det skjer hver dag i mange måneder. Erting kan være en gang eller to».

4.1.2 Kode 2

Den andre koden beskrev elevene i større grad at det var opp til hver enkelt hva de opplevde som mobbing og følelsen de satt igjen med. Dette samsvarer med en nyere definisjon av mobbing. «Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i felleskapet og muligheten til medvirkning» (Lund, et al., 2017. s. 6). Ved denne definisjonen er mobbingen subjektiv og det handler mer om den enkeltes persons opplevelse av å høre til.

Utsagn 1 (E59):

«Jeg synes mobbing er en dårlig ting, og noe som ingen burde oppleve. Mobbing er ekstremt skadene og lager permanente psykiske, og noen ganger fysiske, skader. Derfor er det viktig at vi, barna, men også skolen og voksne, gjør mest mulig for å få minst mulig mobbing på skolen, og i fritid».

Utsagn 2 (E20):

«Jeg synes at det ikke er greit at folk blir mobba, hvis du tenker at de som mobber hadde blitt mobba sjøl så hadde det ikke vært noe særlig for de, og jeg tenker at det er dumt at folk skal bli utsatt for mobbing. Det er jo mange forskjellige måter å mobbe på og jeg tanker også liksom hva har de gjort mot mobberne».

Utsagn 3 (E49):

«Jeg synes mobbing er når noen sender stygge kommentarer eller sier stygge ord til å baksnakke andre».

Utsagn 4 (E71):

«Jeg liker ikke mobbing, å stå utenfor er det verste. De fleste har noen og gå til i friminuttene men det er ikke alle, noen de kan snakke med eller bare være med. Jeg liker ikke når folk kommenterer på utseende til andre får eksempel høyde, øyne og hår farge, hudfarge osv. Vi er alle fortsatt mennesker selv om vi ser annerledes ut. Mobbing er på en måte plaging og utestengelse det er da noen prøver og gjør narr av andre får og få seg selv opp».

Utsagn 5 (E73):

«Mobbing er når noen driver og plager på andre. Det kan være enten en stor gjeng som går mot en, eller bare en som går imot en annen. Man mobber folk for forskjellige grunner: sjalusi, uenighet, eller bare for å gjøre narr av den andre. folk blir ofte pirket på, dyttet på, folk kan bli låst inne i et skap eller do».

Utsagn 6 (E82):

«Det er trist at noen skal bli skilt ut å bli mobba, for hvordan de ser ut eller hvordan de er. Mobbing kan skade både Psykisk og fysisk, det sårer andre og er ikke bra. Folk som blir mobbet blir det fordi de som mobber føler at de er bedre enn dem».

Utsagn 7 (E117):

«Jeg synes mobbing er hvis en eller flere personer slenger dritt til en person eller henger den personen ut på noen måte».

Utsagn 8 (E126):

«Jeg synes mobbing er hvis noen er stygge med en annen person, det trenger ikke å være at de dytter, slår, sparker eller sier stygge ting. Det kan være at de himler med øyene eller prøver å unngå den andre personen».

Utsagn 9 (E140):

«Jeg synes mobbing er når noen gjør noe mot andre som de ikke liker, være frekke, slemme, erte også videre».

Utsagn 10 (E176):

«Hvis noen kaller deg for stygge ting, eller at du føler at folk alltid skal si noe på alt du gjør eller alt du har på deg hele tiden. Men jeg tenker også at mobbing kan være utestenging».

4.1.3 Kode 3

Den tredje koden var elever som beskrev mobbing som noe dumt, men det var også en veldig generell beskrivelse av mobbing med fokus på hva som kan skje med noen som opplever mobbing.

Utsagn 1 (E26):

«Jeg synes det er veldig dårlig gjort av de som mobber. De som blir mobba får ofte selvmordstanker som er veldig dårlig. Alle sammen burde bli behandlet like godt.»

Utsagn 2 (E33):

«Det er ikke greit! Jeg har aldri blitt mobbet så jeg vet ikke hvordan det føles, men det er ikke greit»

Utsagn 3 (E5):

«Jeg synes mobbing er forferdelig og grusomt, det er ikke bra å mobbe».

Utsagn 4 (E48):

«Jeg synes mobbing er kjempeteit. Skjønner ikke at folk ikke bare kan akseptere en person for hvem de er. Folk er annerledes og det må aksepteres».

Utsagn 5 (E68):

«Synes det er grusomt forferdelig og slemt».

Utsagn 6 (E76):

«Jeg synes det er veldig synd at mobbing har blitt en vanlig ting for mange barn i vårt samfunn i verden. Mobbing er noe jeg synes er veldig trist og det at barn og voksne som mobber kan ha så liten forståelse om at de kan ødelegge en persons liv. Uansett om det kanskje er på nett eller face to face kan det være like ødeleggende».

Utsagn 7 (E97):

«Forferdelig fordi folk ødelegger, den personen som blir mobbet sitt liv».

Utsagn 8 (E122):

«Mobbing er ikke greit og jeg synes mobbing er teit og trist. Fordi det ødelegger for mobbeofre og det hjelper ingen og du kommer ingen vei med mobbing».

Utsagn 9 (E138):

«Jeg synes mobbing ikke er noe greit, det kan ødelegge livet til folk, fordi hvis noen blir veldig mobba velger noen å ta selvmord fordi de ikke liker livet sitt lenger og det synes jeg ikke er noe greit».

Utsagn 10 (E169):

«Jeg synes mobbing er fælt og urettferdig».

4.2 Funn 2

Det neste spørsmålet jeg valgte ut å se på var spørsmålet: «Fortell om en konkret hendelse du har erfart når det gjelder mobbing». Her brukte jeg fem koder siden det kom mer fortellinger fra kodene som skilte seg fra hverandre. Der kode en var nei. Kode to handlet om en hendelse med dem selv. Kode tre var en hendelse der de hadde sett noen andre bli mobbet. Kode fire

var hendelser der de selv var den som mobbet. Kode fem var elever som var usikre på spørsmålet.

4.2.1 Kode 1

Her svarte elevene svar som lignet nei. Om dette var fordi de ikke har opplevd mobbing eller om det var fordi de ikke ville fortelle om det vet man ikke.

Utsagn 1 (E9):

«Har ikke noe».

Utsagn 2 (E12):

«Jeg har aldri opplevd at noen blir ordentlig mobbet!»

Utsagn 3 (E26):

«Jeg har ikke sett en mobbehendelse».

Utsagn 4 (E54):

«Ingen ting».

Utsagn 5 (E79):

«Nei har ikke erfart noe av en hendelse».

Utsagn 6 (E98):

«Har egentlig ikke erfart noe mobbing så».

Utsagn 7 (104):

«Har ikke konkret noen hendelse».

Utsagn 8 (E143):

«Jeg har aldri opplevd mobbing på ekte så jeg har ikke mye erfaring om det».

Utsagn 9 (E165):

«Jeg har egentlig ikke opplevd mobbing. Så er litt vanskelig å svare på dette spørsmålet».

Utsagn 10 (E179):

«Jeg har ikke sett eller gjort noe innen mobbing, så jeg vet ikke noe sånn».

4.2.2 Kode 2

Denne koden beskrev elevene hendelser der mobbingen omhandlet dem selv.

Utsagn 1 (E17):

«Jeg har ikke opplevd noe seriøst selv. Jeg har blitt snakket stygt om bak ryggen min og noen få meldinger. Men de meldingene var det ikke jeg som fikk, det var en gruppe som snakket stygt bak ryggen min».

Utsagn 2 (E19):

«Jeg har opplevd en gang for mange år siden, at vennene mine ignorerte meg. Jeg viste de baksnakket meg og ikke inviterte meg til steder. De ville ikke være med meg mer for de synes at jeg var for klengete. Jeg hadde heldigvis en bestevenninne. Hun var der når de andre gikk».

Utsagn 3 (E28):

«Jeg har ikke opplevd noe innenfor «mobbing», men begrepet «mobbing» er så stort nå, så da er det vanskelig å si om det blir regnet som mobbing. Jeg har i hvert fall opplevd utestenging i mange år. Da har folk latt være å invitere meg til bursdager, leker, samtaler og sånt».

Utsagn 4 (E83):

«Er på trening, han kaller meg mye forskjellige ting, hver trening. Det har roet seg».

Utsagn 5 (E87):

«Jeg har gått på en annen skole hvor jeg opplevde mobbing. Hver dag ble jeg pirket på eller fått stygge kommentarer. Jeg prøvde å si i fra til læreren men det var som hun lukket ørene (...))».

Utsagn 6 (E107):

«Jeg har erfart mobbing som foregikk i flere år og læreren ikke kunne stoppe det. Da ble det etterhvert fysisk vold og ikke små kommentarer som det var før (...)».

Utsagn 7 (E116):

«Det er mye, men noen av de store tingene kan være så små som noen stygge ord. For ord kan såre».

Utsagn 8 (E137):

«Jeg har egentlig ikke opplevd særlig mye mobbing, men jeg har opplevd litt erting over lengre tid på nettet (...) begge disse hendelsene er over nå da, og jeg tror egentlig ikke de som gjorde det ville de folkene noe vondt, men jeg tror de egentlig bare hadde det gøy på andres bekostning».

Utsagn 9 (E138):

«Jeg har ikke opplevd noe mobbing og jeg har ikke sett noe mobbing på skolen, men jeg har blitt holdt litt utenfor både på barneskolen og ungdomskolen (...)».

Utsagn 10 (E183):

«Jeg har ikke erfart mobbing, men mye baksnakking fordi de «populære» snakker ofte stygt mine venner og meg. Jeg blir baksnakka bare på grunn av jeg er med mine venner».

4.2.3 Kode 3

Her beskriver elevene at de ikke selv har opplevd mobbing, men har sett andre som blir mobbet.

Utsagn 1 (E6):

«Det var en god venn av meg som var offer for nettmobbing på barneskolen, (...) Vi tok bilde av meldingene og sa det lærerne men de tok ikke tak i det».

Utsagn 2 (E35):

«Da jeg gikk på barneskolen ble en medelev mobbet av noen andre medelever, mest på fotballbanen. De gikk veldig stygt i han og spente bein på han med vilje. Han ble veldig lei seg men de to andre bare lo. Han ble veldig lei seg».

Utsagn 3 (E71):

«Det var et bilde av en person som var på snapp, og i skoletiden var det to personer som snakket om det bilde og ga det stygge kommentarer. Dette var en hendelse som skjedde, de to personene hadde hele tiden prøvd å gjøre narr av den ene personen med baksnakking, kommentarer og utestengelse».

Utsagn 4 (E76):

«Jeg har opplevd at jenter i den gamle klassen min har fått meldinger på telefonen via snappchatt fra mange gutter i klassen som skrev utrolig stygge meldinger og tanker».

Utsagn 5 (E106):

«Utestenging».

Utsagn 6 (E113):

«Det er veldig mye på sosiale medier at folk skriver stygge ting om hverandre og masse dritt».

Utsagn 7 (E123):

«Har ikke opplevd noe mobbing, men en gang så jeg en som sto i midten av en guttegjeng og de sjekka sekken hans tok lua hans og var ufysiske mot han».

Utsagn 8 (E141):

«At folk blir erta på grunn av klærne. At folk ikke kan bli med eller går bort fordi andre ikke vil være med dem (...)».

Utsagn 9 (E181):

«Det var noen gutter som kasta en gutt i bakken og sparka han».

Utsagn 10 (E201):

«Jeg kan ikke si jeg har vært vitne til mobbing. Men jeg har vært vitne til gjentatt hakking på personer. En jeg kjenner ble hakket på når han gjorde noe i friminuttene og det var alltid sånn at han var den som gjorde noe feil. Det var på barneskolen. Jeg kan ikke komme på noen andre hendelser».

4.2.4 Kode 4 og 5

Dette var elever som sa de var mobberen. Det var kun 4 elever som opplyste at det var dem som hadde vært mobberen. Derfor velger jeg å ikke ta med disse sitatene for å holde anonymiteten. I disse sitatene fremsto det som det meste av mobbingen handlet om misforståelser med ord eller utestengelser. Neste kode handlet om elever som ikke hadde noe å fortelle da de fremsto som usikre på spørsmålet. Det var 17 av 226 som ble kodet i denne kategorien. Det handlet mye om at de sa mobbing er dumt, at de ikke visste, eller ikke hadde noe å si.

4.3 Overordnet kode 6

Jeg har sett på de to spørsmålene uavhengig av hverandre og hva som går igjen når det kommer til både forståelsen av mobbing samt opplevelsen. Her har jeg sett på ord og beskrivelser som går igjen for å fange essensen i hva elevene formidler med svarene sine. Flere av elevene har det man kan si er alvorlige beskrivelser av mobbing. De beskriver at mobbing kan være ødeleggende for livskvaliteten til personen som blir mobbet. De viser til blikk, ord, utestengelse og opplevelser som gjør at personer ikke har det bra og at personer kan ta selvmord som følge av mobbing.

Utsagn 1 (E18S1)

«Helt forferdelig. Det er ikke noe greit. Ofte kan det ødelegge en person sitt liv (...).»

Utsagn 2 (E22S1)

«Mobbing er når noen blir plaget fysisk eller psykisk hver dag i lange perioder. Det kan være en eller flere mobbere og offeret kan bli plaget av stygge blikk, sparring og utestengelse».

Utsagn 3 (E25S1)

«Jeg synes det er veldig dumt fordi folk kan bli veldig lei seg og kanskje til og med skada for resten av livet(...)».

Utsagn 3 (E28S1)

«Mobbing er noe som skjer regelmessig. Det blir gjort noe mot seg som du ikke synes er greit. Det kan være en enkeltperson eller en gruppe, men uansett har mobberen mer makt en mobbeofferet. Som regel er det flertall mot en. Mobbing kan også være en slags type utestengelse/ekskludering (...) ellers er det mobbing med hvilken som helst form for vold. Til slutt har vi nettmobbing. Da blir folk kanskje spredd rykter om, stygge kommentarer, også videre».

Utsagn 4 (E31S1)

«Mobbing er ikke greit! Mobbing får folk til å drepe seg selv også videre. Jeg synes mobbing er forferdelig. Det er trist om du mobber noen».

Utsagn 5 (E57S1)

«En dårlig ting å gjøre mot andre. Veldig dumt siden mobbing kan ødelegge en persons selvbilde. Men det er ikke alltid lett å finne mobbing siden 99 prosent av gangene folk har blitt mobbet så er det mest på sosiale medier det er liksom der alt skjer både rykter og bilder blir spred rundt til andre».

Utsagn 6 (E59S1)

«Jeg synes mobbing er en dårlig ting, og noe som ingen burde oppleve. Mobbing er ekstremt skadende og lager permanente psykisk, og noen ganger fysiske skader. Derfor er det viktig at vi barna, men også skolen og voksne gjør mest mulig for å få minst mulig mobbing på skolen og i fritiden».

Utsagn 7 (E65S1)

«Jeg synes at utestengning, kommentarer over lengre tid, fysisk vold, bilder du ikke er enig i som legges ut».

Utsagn 8 (E80S1)

«Jeg synes at mobbing er når noen folk, som regel flere i en gruppe, ertes en svakere person som står alene veldig ofte. Kanskje vær dag».

Utsagn 9 (E88S1)

«Plaging av andre»

Utsagn 10 (E97S1)

«Forferdelig fordi det ødelegger, den personen som blir mobbet sitt liv».

Utsagn 11 (E100S1)

«Jeg liker ikke mobbing. Jeg synes det er helt forferdelig at folk blir mobbet. Det er trist at noen gruer seg til å gå på skolen fordi de blir mobbet. Ingen skal bli mobbet. Det er ikke greit. Jeg synes også at mange skoler gjør alt for lite med mobbing (...)».

Utsagn 12 (E119S1)

«Jeg synes mobbing er dumt. Det kan ødelegge et barns liv for resten av livet deres».

Utsagn 13 (E133S1)

«Mobbing er gjentatte krenkelser av en person, ofte gjort av en gruppe. En kan bli mobbet for utseende eller interesser. Den som blir mobbet har ofte få eller ingen venner».

Utsagn 14 (E135S1)

«Mobbing er dumt og kan ødelegge noens liv i verstefall tar de sitt eget liv».

Utsagn 15 (E156S1)

«Jeg synes det er teit og unødvendig å mobbe. Det er bare rart å være slem mot en person som verken kan gjøre noe mot eller for».

Utsagn 16 (E24S2)

«(...) Jeg har også blitt ertet litt av og til av noen folk men heldigvis har jeg noen venner som alltid trøster/passer på meg».

Utsagn 17 (E44S2)

«(...) Guttene i klassen var frekke og lo ofte av andres feil (...)».

Utsagn 18 (E57S2)

«Det er mer nettmobbing, baksnakking og rykter og sånt».

Utsagn 19 (E62S2)

«(...) Det begynte med at hun slengte med kjeften og spredde mange rykter om meg. Etterhvert ble det mer fysisk. (...)».

Utsagn 20 (E65S2)

«Jeg ble følt etter av noen som kalte meg for stygge ting (...)».

Utsagn 21 (E77S2)

«Jeg har lagt merke til litt dytting og lekeslåsing i gangene».

Utsagn 22 (E92S2)

«(...) De sier mange stygge ting om familien deres og hvor de kommer fra. Mange ser det, men ingen griper inn».

Utsagn 23 (E107S2)

«(...) Da ble det etterhvert fysisk vold og ikke bare små kommentarer (...)».

Utsagn 24 (E113S2)

«Det har vært mye på sosiale medier at folk skriver stygge ting om hverandre og masse dritt».

Utsagn 25 (E117S2)

«Det er mye, men noen av de store tingene kan være så små som noen stygge ord. For ord kan såre».

Utsagn 26 (E174S2)

«Jeg har ikke blitt mobba, men kanskje litt erta, men det ordnet vi opp i for lenge siden».

5.0 Drøfting

I dette kapittelet vil det bli lagt frem en beskrivelse av begrensninger og styrker ved valg av metoden GT. Deretter vil funnene fra analysen bli koblet opp mot lovverk, forskning, andre studier og teorier. Dette vil bli lagt frem gjennom de to hovedfunnene fra spørsmål en og to samt et overordnet funn fra begge spørsmålene. Deretter vil funnene bli lagt frem i lys av tidligere forskning og til slutt konsekvenser og betydninger av funnene.

5.1 Metodens styrker, kvaliteter og begrensninger

GT er en metode som baserer seg på systematiske koder og analyseteknikker. Gjennom disse skal teorien verifiseres ved at den er basert på empirisk data (Boolsen, 2016). Dette kan man argumentere for at er en av styrkene i denne metoden. Når man går inn i en studie har man en hypotese. I stedet for å finne teorier som passer hypotesen og lete etter koder som passer denne hypotesen, går man i GT inn og koder først. Dermed tar man utgangspunkt i dataen og kodene for å så finne eksisterende eller ikke eksisterende teori som kan støtte opp funnene. Slik blir dataene sterke i seg selv og tolkningen av dataen blir essensiell. Glaser og Strauss (1999) skriver at det ikke eksisterer nok teorier til å dekke alle sosiale kontekster og arenaer. Dermed kan det argumenteres for at det er bedre med empiriske grounding data, enn å bruke teorier som ikke går sammen med konteksten eller det sosiale fenomenet som blir undersøkt. Denne studien er et eksempel på dette ved at det er gjort lite forskning på elevers egenformulerte forståelse av mobbing. Det finnes undersøkelser der elever blir spurt om mobbing med ferdig formulerte punkter, slik som blant annet elevundersøkelsen. GT var en god inngang for å få essensen av hva elevene opplevde og få frem forståelsen elevene har av mobbing. En annen styrke i denne metoden er at den beveger seg mellom den deduktive og den induktive vinklingen hele veien. Det er en bevegelse mellom empiri og teori (Boolsen, 2016) som blir relevant i denne studien som bygger på koder.

Jeg kodet i starten 7 av 16 spørsmål for å se etter linjer i det elevene sa, men endte til slutt opp med å ta utgangspunkt i to av spørsmålene. Det kan kritiseres for å være for snevert ved at det ikke ble tatt hensyn til hva elevene skrev i de andre spørsmålene. Det ble sett på hvordan elevene definerer mobbing, samt opplevelsen de har med mobbing. Jeg gikk ikke inn i antall mobbesituasjoner som foregikk digitalt eller hvorfor elevene ikke sa ifra om mobbingen. Dette førte til at det ikke ble sett på tips elevene hadde både til medelever og lærere for å se hvordan de ønsket å få et bedre og trygt skolemiljø. Det første spørsmålet som ble valgt ut

var: «Hva synes du om mobbing? Beskriv/fortell». Det ble valgt tre koder ut ifra definisjonene til Roland (1983), Olweus (2009) og Lund et al. (2017) og den siste koden var mer generell om mobbing. Kodingen med Olweus og Roland ble i en kode fordi elevenes svar inneholdt komponenter fra begge definisjoner. Det kan forekomme at det ble en for snever kode og at det burde vært delt i to koder. I stedet for tre koder burde det muligens vært en fjerde kode som handlet om elever som så på mobbing på helt andre måter enn de etablerte kodene. Det andre spørsmålet jeg valgte var: «Fortell om en konkret hendelse der du har erfart mobbing». Det var fem koder under dette spørsmålet. Første kode var elever som ikke har opplevd mobbing. Andre kode var elever som har opplevd mobbing personlig. Tredje kode var hendelser der elevene så andre bli mobbet. Fjerde kode fortalte elevene at de selv var mobber. Femte kode var elever som var usikre på spørsmålet eller ikke ønsket å svare. Her var det flere koder fordi det var et bredere spekter av elevenes opplevelse. Man kan spørre seg om det hadde vært gunstigere med færre koder for å lage et mer overordnet skille på hva opplevelsen av mobbing er. Samtidig som det er bra å få frem alle stemmene til elevene når de snakker om hendelser der de har erfart mobbing.

Jeg kodet også de andre spørsmålene, men så tydelig med fargekodingen at det sprikte veldig mellom hva de fortalte var mobbing og hva de opplevde som mobbing. Det er grunnen for at det ble et fokus på de to valgte spørsmålene.

GT kan kritiseres for å bli for punktlig i prosessene sine. Det eksisterer flere retninger av metoden GT. Når Glaser og Strauss gikk hver til sitt, ble metoden splittet i flere retninger som igjen har vært inspirasjon til andre fortolkninger av GT. Dette er grunnen til at jeg har brukt noe av den originale GT samtidig som jeg har basert meg på den nyere forståelsen fra Boolsen (2016). Det er brukt spørreskjema i denne undersøkelsen, dermed kan den reproduseres. Elevenes svar er derimot åpne for tolkning og om undersøkelsen gjøres på ny, kan det tenkes at det kommer andre svar enn i denne studien. Svarene til elevene blir tolket gjennom kodingen på en så objektiv måte som mulig. Studien kan dermed etterprøves, men svarene til elevene kan variere. GT ser på valideringen som en integrert del av teoriutviklingen (Kvale og Birkmann, 2017). For å se om studien er relevant, må det inn å argumenteres for viktigheten av forskningen. Gjennom at det er brukt spørreskjema og ikke intervju er det vanskelig å stille oppfølgingsspørsmål eller utelukke når elevene ikke forstår eller mistolker spørsmålene.

5.2 Funn i analysen

Her vil jeg trekke frem funnene fra analysen. Funnene vil bli lagt frem gjennom kodene som var verktøy for analyseringen. Jeg vil knytte disse funnene opp mot lovverket, forskning og teorier omkring mobbing.

5.2.1 Elevers blikk på mobbing

Det første funnet hadde tre koder. Disse kodene handlet om hva elevene beskrev og fortalte at var mobbing.

«Mobbing er når noen eller en person plager, sier stygge ting, gir blikk eller dytter og slår, det er mobbing. Mobbing skjer over lengre tid. Hvis en person er slem mot deg tre ganger på to måneder for eksempel, da er det ikke mobbing, men hvis det skjer hver dag nesten da er det mobbing» (E3).

Gjennom utsagn slik som dette kan man tydelig se at eleven definerer mobbing som noe som skjer over lengre tid. Her utelukker eleven også personlig opplevelse av mobbing ved å si at hvis man opplever at noen er slemme tre ganger på to måneder så er det ikke mobbing. Flere av elevene hadde utsagn som samsvarte med at de ekskluderte noens opplevelse av mobbing. «Jeg synes mobbing er når det skjer hver dag i mange måneder. Erting kan være en gang eller to» (E52). Opplevelsen av at erting kan oppleves som mobbing blir gjennom disse utsagnene borte. Det fremsto som flere av elevene hadde klare avgrensninger på hva som var mobbing og hva som var erting. For flere av elevene handlet mobbing om plaging over lang tid, fysisk eller psykisk vold eller kommentarer som skjedde gjentatte ganger. Udir (2016) har på sin side noe som kan virke som en mer åpen forståelse av mobbing. De oppgir flere eksempler på hva som kan oppleves som mobbing. Blant annet baksnakking, utenforskap, stygge kommentarer, fysisk plaging, å bli truet til å utføre handlinger man ikke vil med mer. Udir (2016) definerer ikke hyppigheten av disse opplevelsene, snarere tvert imot. De skriver at det kan forekomme at noen voksne mener det kun er mobbing om plagingen skjer gjentatte ganger. Dermed poengterer de at uavhengig av hva de voksne sier, så har elever rett på at plagingen skal opphøre om de opplever det som plaging. Når Udir (2016) bruker begrepet voksne, kan man undre seg om de snakker om foreldre eller lærere. Det er mulig de generaliserer alle voksne. På en annen side så bør lærere være oppdatert på hva Udir legger frem som mobbing. At lærere skal holde seg faglig oppdatert står presisert i den generelle delen av lærerplanen (2015). Lærere skal holde seg faglig oppdatert for å kunne møte elevene på en god måte. Hvis elevene ikke har blitt møtt med åpenheten om at erting som ikke foregår

gjentatte ganger også kan oppleves som mobbing. Det kan tenkes at lærerne ikke har oppdatert seg faglig og følger med på hva Udir (2016) skriver at kan oppleves som mobbing. Det kan også forstås som at det ikke er stor nok tydelighet hverken for elever, lærere eller andre voksne hva som er opplevelse av mobbing.

Hele 89 av 226 elever beskriver mobbing på en måte som samsvarer med Olweus sin definisjon, der det handler om plaging ved gjentatte ganger over tid. Det kan være flere årsaker til dette, om det er hva de har lært hjemmefra, fra andre venner på skolen eller om dette er definisjoner som opprettholdes av lærere er uvisst. Det en imidlertid vet noe om, er at elevene møter lignende definisjoner i formelle spørreundersøkelser i skolesammenheng. Elevundersøkelsen 2017/18 gir elevene denne definisjon av mobbing:

Med mobbing mener vi gjentatte negative handlinger fra en eller flere sammen mot en elev som kan ha vanskeligheter for å forsvare seg. Mobbing kan være å kalle en annen stygge ting og erte, holde en annen utenfor, baksnakke eller slå, dytte eller holde fast.

(Wendelborg, 2018. s. 5)

Denne definisjonen har likhetstrekk med Olweus sin definisjon. Den viser til at elevene må ha opplevd mobbing to eller tre ganger i måneden for å få mulighet til å svare på mer utdypende spørsmål omkring mobbing (Wendelborg, 2018). Det er ikke utenkelig at dette setter tydelige føringer og eventuelt begrensninger for elevenes svar med tanke på hva de meddeler av egne opplevelser og ikke. Vonde situasjoner som ville falt inn under andre forståelser av mobbing, vil her antageligvis ikke rapporteres når det ikke har vært gjentakende. Som igjen kan bidra til at en ikke får fått fanget opp elevenes opplevelse av mobbing på skolen. Hvis lærere også henvender seg til elevundersøkelsens definisjon på hva de ser på som mobbing samt hva de formidler til elevene at er mobbing, kan det forstås som at funnene i denne studien ikke er så overaskende. Ut fra materialet kan man se at definisjonen til Olweus preger elevenes beskrivelser i stor grad. Man kan dermed stille spørsmål om det kan være hensiktsmessig å ta bort forhåndsdefinisjoner i spørreundersøkelser som elevundersøkelsen. Eventuelt kan det oppgis ulike definisjoner som elevene kan velge mellom, slik at det gis mulighet for at enkeltopplevelser til elevene også fanges opp.

Den neste koden er kode nummer 2 som retter seg mot beskrivelser av mobbing. Der elevene i større grad etablerte egne definisjoner av mobbing sammen med en normativ vurdering av mobbing som fenomen som for eksempel:

«Jeg liker ikke mobbing, å stå utenfor er det verste. De fleste har noen og gå til i friminuttene, men det er ikke alle, noen de kan snakke med eller bare være med. Jeg liker ikke når folk kommenterer på utseende til andre for eksempel høyde, øyne og hår, farge, hudfarge også videre. Vi er alle fortsatt mennesker selv om vi ser annerledes ut. Mobbing er på en måte plaging og utestengelse det er da noen prøver og gjøre narr av andre for og få seg selv opp» (E71). «Jeg synes mobbing er når noen gjør noe mot andre som de ikke liker, være frekke, slemme, erte også videre» (E140).

Her virker det som trykket legges på utestengelse, opplevelsen av å være underdanig, bli slengt kommentarer etter, også videre. Her er det lite som tilsier at mobbing handler om gjentatte ganger over tid. Det var i alt 40 av 226 elever som definerte mobbing på denne måten. Det vil si halvparten så mange meddelelser som i de to andre kodene. Fokuset rettes her mot opplevelsen til den som føler seg mobbet. Lund et al. (2016) definisjon på mobbing samsvarer i stor grad med beskrivelsen som gis under denne koden. Dette med tanke på opplevelsen av å føle at man ikke hører til eller være en betydningsfull person i felleskapet som kan medvirke. Det skilles heller ikke på om mobberen er elev eller voksen. Dermed kommer perspektivet om at lærere eller voksne også kan mobbe. Hvem som mobber fremstår ikke som en sentral del av definisjonen, hovedvekten ligger på opplevelsen og at det ikke skilles klart mellom mobberen og offeret. Det kan tenkes at dette gjøres for å fokusere på den enkeltes opplevelse av mobbing, uavhengig om noen definerer det som mobbing eller definerer det som noe annet. På samme måte som Olweus sin definisjon kan bidra til begrensninger for elevers meddelelser av enkelthendelser, kan denne inngangen åpne og gi muligheter for andre opplevelser av krenking. Faren ved dette er at det mister en felles «ytre» forståelse eller enighet om hva som anses som mobbing og ikke. Dermed risikerer man at svært mye kan oppleves som krenkende og at begrepet utvannes og blir uten avgrenset meningsinnhold. Ut ifra materialet i denne studien, vil en slik begrepsmessig utflating ikke være spesielt sannsynlig da elevene tydelig setter «lista» for hva som er mobbing og det fremstår som denne «lista» ikke settes svært høyt. Dette kommer spesielt frem i elevenes svar:

«Mobbing er når noen driver og plager på andre. Det kan være enten en stor gjeng som går mot en, eller bare en som går imot en annen. Man mobber folk for forskjellige grunner: sjalusi, uenighet, eller bare for å gjøre narr av den andre. folk blir ofte pirket på, dyttet på, folk kan bli låst inne i et skap eller do» (E73). «Jeg synes mobbing er hvis en eller flere personer slenger dritt til en person eller henger den personen ut på noen måte» (E117). «Jeg synes mobbing er en dårlig ting, og noe som ingen burde

oppleve. Mobbing er ekstremt skadende og lager permanente psykiske, og noen ganger fysiske skader. Derfor er det viktig at vi barna, men også skolen og voksne gjør mest mulig for å få minst mulig mobbing på skolen og i fritiden» (E59S1K6)

Dette peker på alvorlighetsgraden og eksistensielle konsekvenser av mobbing som for eksempel at elevene blir deprimert og får psykiske vansker etter å ha opplevd mobbing. Noe som FHI (2016) har kommet frem til i sine undersøkelser at kan skje med mennesker som opplever mobbing. Elever som blir utsatt for mobbing er i en høyere risikogruppe når det kommer til angst, lav selvtillit, selvmordstanker og fysiske plager som smerter i magen og hode. Dette er det flere av elevene som snakker om i studien, hvordan mobbing kan føre til forskjellige konsekvenser for elevene og at det kan ødelegge liv. Fosse (2008) har gjennom sin undersøkelse kommet frem til at voksne som har vært utsatt for mobbing har større sannsynlighet for å oppleve depresjoner og psykiske lidelser.

Den siste koden under dette spørsmålet hadde utsagn som:

«Jeg synes det er veldig dårlig gjort av de som mobber. De som blir mobba får ofte selvmordstanker som er veldig dårlig. Alle sammen burde bli behandlet like godt» (E26). «Synes det er grusomt forferdelig og slemt» (E68).

Disse elevene legger fokuset på at mobbing er dumt og noe forferdelig som ikke burde skje. De snakker om at det er dårlig gjort å mobbe og at de som opplever mobbing blir lei seg.

«Jeg synes det er veldig synd at mobbing har blitt en vanlig ting for mange barn i vårt samfunn i verden. Mobbing er noe jeg synes er trist og det at barn og voksne som mobber kan ha så liten forståelse om at de kan ødelegge en persons liv. Uansett om det er på nett etter face to face kan det være like ødeleggende» (E76).

Elevene har vist en refleksjon omkring at de er imot mobbing og ønsker ikke at det skal foregå mobbing. De definerte i denne koden derimot ikke mobbing inn i en av de etablerte definisjonene av mobbing. Svarene deres var mer generelle om synet på mobbing. Det var i alt 94 av 226 elever som skrev om mobbing på denne måten.

5.2.2 Elevmeddelelser om å ikke ha sett eller opplevd mobbing

Her blir det lagt frem kodene fra siste spørsmål. Disse kodene omhandler hendelser der elevene hadde erfart eller ikke erfart mobbing. Der den første koden var elever som ikke hadde erfart eller sett noe mobbing. «Jeg har ikke sett en mobbehendelse» (E26). Man kan spørre seg om disse elevene ikke har sett noe mobbing i det hele tatt eller om de mener de ikke har sett noen hendelse de vil definere som mobbing. Hvis disse elevene for eksempel

definerer mobbing som Olweus (2009) og Roland (1983) og svarer: «Har ikke konkret noen hendelse» (E104) kan dette være fordi at de ikke har opplevd noe hendelse som de definerer som mobbing. Det kan ha forekommet at de har sett en mobbehendelse som er mer lik definisjonen til Lund et al. men skriver nei siden den ikke går under deres oppfatning og opplevelse av mobbing. Den etablerte definisjonen av mobbing ville da kunne bidra til å begrense elevenes svar i dette tilfellet. En slik tolkning kan forsvares ut fra elevenes beskrivelser om hva de anser som mobbing og andre opplevelser som de ikke oppfatter at «passer inn». Slike beskrivelser ser en også ligger nærmere definisjonen til Lund et al. (2017, s. 6): «Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i felleskapet og muligheten til medvirkning».

Eksempel på dette er utsagn som:

«Jeg har ikke opplevd noe innenfor «mobbing», men begrepet «mobbing» er så stort nå, så da er det vanskelig å si om det blir regnet som mobbing. Jeg har i hvert fall opplevd utestenging i mange år. Da har folk latt være å invitere meg til bursdager, leker, samtaler og sånt» (E28).

I dette utsagnet kan det virke som eleven har opplevd det han eller hun vil si føles som mobbing. Samtidig kan man se eleven virker usikker på om det er greit han eller hun har denne opplevelsen.

I kode 3 snakker elevene om at de ikke har opplevd mobbing, men kjenner eller har sett andre bli mobbet. «Har ikke opplevd noe mobbing, men en gang så jeg en som sto i midten av en guttegjeng og de sjekka sekken hans tok lua hans og var ufysiske mot han» (E123). I denne koden kommer også isolerte enkelthendelser frem som er mer lik Lund et al. (2017) sin definisjon på mobbing. «Utestenging» (E106). Dette kan tolkes som at elevene opplever og ser mobbing, men at de ikke tror det er mobbing når de skal forklare hva mobbing er. Elevene beskriver opplevelser med utestengning, baksnakking, erting og isolerte opplevelser som ikke har skjedd over tid eller gjentatte ganger. Opplevelsen til elevene er fortsatt like reelle i form av at de opplever et ubehag som fører til at de beskriver opplevelsene som mobbing når spørsmålet er «Fortell om en hendelse du har erfart mobbing».

5.2.3 Overordnede funn

Her har jeg sett overordnet på begge spørsmålene og sett etter hva elevene formidler om mobbing. Samsvarer det elevene formidler om mobbing med definisjonene til Olweus (2009), Roland (1983) og Lund et al. (2017)? Forskning viser til at det er store forskjeller på mobbing

både når det gjelder forekomsten, tiltakene og forebygging av mobbing (Olweus, 2009). Når jeg har lest utsagnene i undersøkelsen har dette vært fra elever som kommer fra flere forskjellige barneskoler og elever fra tre forskjellige ungdomskoler. Allikevel har måten elevene formidler sin opplevelse av mobbing mange likhetstrekk. Forskingen til Olweus viser at det er forskjell mellom tiltakene, forståelsen og forekomsten av mobbing. Men, denne studien viser at elevene viser til utestengelse, krenking, ekskludering og så videre.

Forklaringene handler mye om erting, krenkelser, ekskludering, vold og dårligere livskvalitet. Så man kan spørre seg om forskningen til Olweus (2009) referer til svar fra voksne/lærere, eventuelt om elevene har fått utdelt spørreundersøkelser i form av avkryssningsskjemaer og har vært usikre på om opplevelsene deres kvalifiserer som mobbing. Departementet ønsker å tydeliggjøre skolens helhetlige ansvar for utvikling av elevenes sosiale kompetanse samt et trygt og godt psykososialt skolemiljø (St.meld. nr. 28 (2015-2016)). For å imøtekomme departementets råd kan det tolkes at man må ha et samkjørt skolemiljø der det er klare retningslinjer på hva som er mobbing, erting og krenkelse. Det kan muligens også behøves en tredje betegnelse på elevenes opplevelser som preger deres hverdag. Elevundersøkelsen har fjernet ordet krenkelse fra sitt spørreskjema etter 2015. Når dette ble fjernet ble det en nedgang i antall elever som opplevde mobbing. Man kan jo spørre seg om dette var fordi ordet krenkelse var fjernet. Flere av elevene bruker ordet krenkelse når de snakker om mobbing. «Mobbing er gjentatte krenkelser av en person, ofte gjort av en gruppe. En kan bli mobbet for utseende eller interesser. Den som blir mobbet har ofte få eller ingen venner» (E133S1K6).

Roland har definisjonen: «Mobbing er langvarig vold, psykisk og/eller fysisk, rettet mot et offer og utført av enkeltpersoner eller grupper» (Roland, 1983 s. 12). Denne definisjonen legger vekt på ordet «langvarig» for å unngå at enkelttilfeller blir sett på som mobbing. Flere av elevene fokuserer ikke på mengden av mobbing og heller ikke på hvor lenge det varer. Det fremstår som de er mer opptatt av hva som skjer med deg om du opplever mobbing: «Mobbing er ikke greit! Mobbing får folk til å drepe seg selv og så videre. Jeg synes mobbing er forferdelig. Det er trist om du mobber noen». (E3S1K6). Det at mobbing skal være langvarig harmonerer med Olweus definisjon om at mobbingen utføres gjentatte ganger over tid. Derimot skiller Roland (1983) seg fra Olweus (2009) og Lund et al. (2017) med at han har med i definisjonen at grupper kan mobbe. Han viser til forskning som tilsier at voksne kan ha vanskeligheter med å skille mellom systematisk plaging og uskyldig lek (Roland, 1983). Det

kan forstås som at det er ekstra vanskelig å oppdage mobbing i gruppeaktiviteter der elevene fremstår som de er av samme størrelse og utvikling, det vil si samme maktforhold. «Mobbing er noe som skjer regelmessig. Det blir gjort noe mot seg som du ikke synes er greit. Det kan være en enkeltperson eller en gruppe, men uansett har mobberen mer makt en mobbeofferet. Som regel er det flertall mot en. Mobbing kan også være en slags type utestengelse/ekskludering (...) ellers er det mobbing med hvilken som helst form for vold. Til slutt har vi nettmobbing. Da blir folk kanskje spredd rykter om, stygge kommentarer, også videre» (E28S1K6). Elevene i studien svarer at mobbing kan forekomme i grupper. «Jeg har lagt merke til litt dytting og lekeslåssing i gangene» (E77S2K6). Det kan tolkes som at flere definisjoner ser på mobbing som et asymmetrisk maktforhold, men det trenger ikke alltid være tilfelle. Det er mulig at fokuset må rettes mot hva som skjer i grupper og ikke bare mot enkeltpersoner som mobber eller blir mobbet. Mulig må fokuset rettes mer mot hva som skjer i grupper og ikke bare mot enkeltpersoner som mobber eller blir mobbet. Roland (1983) skriver at når en voksen griper inn i disse situasjonene, sier ofte den som blir plaget at det går greit. Grunnen til dette er at han eller hun frykter konsekvensene ved neste møte. «(...) Da ble det etterhvert fysisk vold og ikke bare små kommentarer (...)» (E107S2K6). «(...) Det begynte med at hun slengte med kjeften og spredde mange rykter om meg. Etterhvert ble det mer fysisk. (...)» (E62S2K6). Det fremstår gjennom elevenes svar som om de har et ønske om å forebygge og minske mobbing i skolen. Elevene ønsker et skolemiljø uten mobbing. «Jeg synes det er teit og unødvendig å mobbe. Det er bare rart å være slem mot en person som verken kan gjøre noe mot eller for» (E156S1K6).

Den mest brukte og kjente definisjonen av mobbing er muligens Olweus definisjon. «En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer» (Olweus, 2009, s.347). Gjennom å bruke begrepet negative handlinger i sin definisjon mener han at noen med hensikt påfører noen skade eller ubehag (Olweus, 2009). Han viser også til at bruken av gjentatte ganger er for å utelukke negative handlinger som kan ramme en person noen ganger. Denne måten å se mobbing på stemmer godt overens med hvordan mange av elevene også ser på mobbing. «Jeg synes at utestengning, kommentarer over lengre tid, fysisk vold, bilder du ikke er enig i som legges ut». (E65S1K6). «Mobbing er noe som skjer regelmessig. Det blir gjort noe mot seg som du ikke synes er greit. Det kan være en enkeltperson eller en gruppe, men uansett har mobberen mer makt en mobbeofferet. Som regel er det flertall mot en. Mobbing kan også være en slags type utestengelse/ekskludering (...) ellers er det mobbing med hvilken som helst

form for vold. Til slutt har vi nettmobbing. Da blir folk kanskje spredd rykter om, stygge kommentarer, også videre». (E28S1K6). Olweus (2009) skriver om viktigheten av at mobbing ikke er en konflikt, men et overgrep. Dermed er det en ubalanse i maktforholdet, hvis for eksempel det er to personer av lik fysisk eller psykisk styrke sees det ikke på som mobbing gjennom denne definisjonen. Få av elevene viser til at mobbing har noe med fysisk eller psykisk styrke å gjøre. Tvert om er en del av situasjonene de beskriver, hendelser der de har følt mobbing innad i vennegjengen. Olweus (2009) skiller mellom direkte mobbing og indirekte mobbing. Direkte mobbing er angrep på offeret og indirekte er baksnakking, ekskludering, ryktespredning med mer. Det kan tenkes at Olweus (2009) er inne på noe når han vil skille mellom forskjellige type mobbing. Det kan ses som at å ha forskjellige definisjoner av mobbing eller og ha flere ord innenfor hovedkategorien mobbing, ville hjulpet elevene med å sette ord på å forstå opplevelsen de har. «Mobbing er når noen blir plaget fysisk eller psykisk hver dag i lange perioder. Det kan være en eller flere mobbere og offeret kan bli plaget av stygge blikk, sparring og utestengelse». (E22S1K6). Uansett hva slags type mobbing det er så er det en påkjenning for elevene som opplever det.

Lund et al. har formulert en nyere definisjon av mobbing. «Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i felleskap og muligheten til medvirkning» (Lund et al., 2017, s. 6). Det som skiller denne definisjonen fra andre, er at den ikke fokuserer noe på antall ganger mobbingen forekommer eller hvor lenge mobbingen pågår. Denne definisjonen kan man si nærmer seg mer opplevelsen elevene har av mobbing, da den ikke fokuserer på hyppighet. «Plaging av andre». (E88S1K6). «Forferdelig fordi det ødelegger, den personen som blir mobbet sitt liv». (E97S1K6). I denne definisjonen er det heller ikke fokus på å skille offeret og mobberen, dette er for å ikke sette fokuset feil når situasjonen skal håndteres. Tanken er at det blir en bedre forsoning mellom offer og mobber ved å ikke putte dem i kategorier. «Jeg liker ikke mobbing. Jeg synes det er helt forferdelig at folk blir mobbet. Det er trist at noen gruer seg til å gå på skolen fordi de blir mobbet. Ingen skal bli mobbet. Det er ikke greit. Jeg synes også at mange skoler gjør alt for lite med mobbing (...)». (E100S1K6). Lund et al. (2017) skriver at denne definisjonen ikke er så målbar, men er mer anvendelig i praksis. Det kan forstås som at definisjonen er for åpen for elevene. Men, at de blir usikre på hva som er mobbing når man kan putte det meste under kategorien mobbing så lenge det føles som mobbing. Tanken bak definisjonen om at det handler om følelsen av å være en betydningsfull person i felleskapet kan ses på som god. Grunnen til dette er fordi den fanger opp de elevene som viser til

enkeltsituasjoner der de opplever det de selv vil kategorisere som mobbing. Men, man kan spørre seg om hvorfor disse elevene ikke er fanget opp av lærere og foreldre eller hvorfor de ikke har sagt i fra om sine opplevelser. Det kan handle om at definisjonen er for åpen og tolkende slik at elevene blir usikre. Det kan også tenkes at det handler om bruken av begrepet «barn» i definisjonen. Når elevene er i tenårene definerer de seg kanskje ikke som barn lengre og det fremstår som definisjonen handler om et maktforhold mellom en som er eldre og en som er yngre. Det kan også forstås som at definisjonen ekskluderer mobbing fra yngre mot en eldre eller mobbing mellom voksne og situasjoner der elever for eksempel mobber læreren. Man kan tenke seg til at ordbruken av barn i definisjonen er med på å begrense den selv om Lund et al. (2017) selv skriver den skal være mer anvendelig og åpen. Det argumenteres for at denne definisjonen skal være med på å fange opp asymmetri mellom for eksempel venner i vennegjenger eller søsken. Den skal også være med på å fremme forståelsen av mobbing slik at lærere kan legge til rette for et inkluderende læringsmiljø (Lund, et al., 2017). Dette er et mål som kan forstås som viktig for elevenes opplevelse av mobbing. Det kan derimot diskuteres om dette kommer tydelig nok frem da flere elever fortsatt definerer mobbing som noe gjentatt og foregår over lengre tid, samtidig som de beskriver enkeltopplevelser der de føler seg ekskludert eller mobbet.

5.3 Funnene i lys av tidligere forskning

Siden starten av 80-tallet har mobbing vært på agendaen i Norge (Olweus, 2009). Rigby (2004) skriver om at mobbing handler om ubalanse mellom mobber og offer. Ut ifra hva elevene i denne studien sier fremstår det ikke som det er denne ubalansen som er avgjørende for om elevene definerer noe som mobbing eller ikke. Elevene selv snakker mer generelt om hva de oppfatter som mobbing og det kan være alt fra venner som ekskluderer til at læreren ikke spør de om noe i timen. Det kan derfor forsvares at denne ubalansen innenfor mobbing ikke er så tydelig, kanskje den er tydeligere i alvorlige tilfeller av mobbing som omhandler fysisk vold eller andre former for mobbing som varer over lengre tid. Metaanalysen av programmer for å redusere mobbing viste en signifikant, men liten effekt når det gjaldt å forebygge mobbing. Analysen fra de 12 landene viste svært liten eller ingen effekt når det gjaldt å redusere antall elever som mobbet (Rigby, 2004). Det kan tenkes at grunnen til denne manglende effekten er fordi det ikke eksisterer en dyp nok forståelse av hva som oppleves som mobbing. Ved å se på forskning innenfor mobbing de siste to årene fantes det 14 publikasjoner, derimot de siste fem årene var det 37 publikasjoner. Svært mange av disse

treffene omhandlet hva som skjer med elever som blir utsatt for mobbing, hvorfor noen er mobbere, samt mobbing på arbeidsplasser.

Bekken et al. (2018) konkluderer med at skolene har en viktig oppgave med å forebygge mobbing. Skolene må jobbe med anti mobbeprogrammer og se at alle elever er inkludert i skolen. Det stemmer overens med hva elevene sier om at mobbing er dumt og at man må få slutt på mobbing. I Bekken et al. (2018) sin forskning står det om anti mobbeprogrammer, men det står det lite om hva disse programmene er og hvordan disse kan brukes og man kan undre seg om disse programmene vil samsvare med elevenes forståelse av mobbing. Det man kan se gjennom forskning er at elever som rapporterer at de opplever mobbing får større emosjonelle og psykiske vansker (Thorvaldsen et al., 2018). Flere av elevene i denne studien snakker om at mobbing kan føre til selvmordstanker, lav selvfølelse og at de føler seg ensomme. Thorvaldsen et al. (2018) skriver at det er en enkeltfaktor som kan motvirke mobbing og det er vennerelasjoner. På en annen side er det flere elever i denne studien som rapporterer mobbing mellom venner med tanke på ekskludering, baksnakking eller stygge blikk. Så det kan tenkes at opplevelsen av venner, kommer an på hvordan vennerelasjonen er definert. Tjønum (2014) har kommet frem til konklusjonen at alle barn trenger vennskap for å føle seg verdsatt og trygge. Det skrives om at det er fagfolks jobb å støtte opp under disse vennskapene og hjelpe elevene. For at det skal være en mulig, så kan man si at fagfolk må lære seg å gjenkjenne mobbing også innad i vennekretser som elever viser til i denne studien. Med et internasjonalt blikk på tidligere forskning mot funnene i denne studien, fremstår det også her som at det er spredte meninger om hvordan man definerer mobbing. Smith og Brain (2000) bruker Olweus sin definisjon når de skriver om mobbing samt en annen definisjon som omhandler systematisk misbruk av makt. Det som blir likt mellom de to definisjonene er repetisjonene, asymmetrien i makt og at mobberen er fysisk eller psykisk sterkere enn offeret (Smith & Brain, 2000). Disse nøkkemarkørene på mobbing går igjen i flere av elevenes forklaring på hva som er mobbing.

«Mobbing er hvis du/en annen person ikke har det greit og blir mobbet over tid. Hvis du blir mobbet skjer det ikke bare 1 gang, men flere ganger. Du kan f.eks. bli lugget, truet og bli sagt stygge kommentarer til, også videre» (E35).

Smith og Brain (2000) skriver at dette ikke er universelle trekk på mobbing. Dette kommer frem i det norske samfunn gjennom at vi har flere etablerte definisjoner av mobbing. Smith og Brain (2000) skriver at det er noen trekk som går igjen når det er snakk om mobbing som frykt for å si i fra, at offeret kan utvikle depresjoner og lave tanker hos seg selv. Dette går

igjen i hva elevene sier er mobbing i alle koder uavhengig om hvordan de definerer mobbingen. «Forferdelig fordi folk ødelegger, den personen som blir mobbet sitt liv» (E79). Nickerson (2017) skriver om hva som skjer med de som opplever mobbing. Det handler om å oppleve angst, lav selvtillit, utenforskap, depresjoner, selvmordstanker med mer. Også dette samsvarer med elevenes tanker omkring opplevelsen av mobbing og hvordan de forstår mobbing. Smith og Brain (2000) skriver om forskning på mobbing i 16 forskjellige europeiske land som viser at det eksisterer mobbing, dermed kan man se at det er flere land som jobber mot å forebygge mobbing i skolene. Søndergaard (2018) skriver om en nyere måte å se definisjonen av mobbing som omhandler dysfunksjonelle mønstre i sosiale grupper. «Characterized by low tolerance, leading to the upholding of norms that allow an ongoing production of contempt and social exclusion» (Søndergaard, 2018, s.1). Flere av elevene viser til denne forståelsen om mobbing som fremstår som den handler om å bli ekskludert fra elevmiljøet. «Jeg har ikke erfart mobbing, men mye baksnakking fordi de «populære» snakker ofte stygt om mine venner og meg. Jeg blir baksnakket bare på grunn av jeg er med mine venner» (E183). Søndergaard (2018) skriver at sanksjoner ikke er det riktige for å stanse mobbing, men at man må ha en helskole intervensjon der lærerne har en sentral rolle i hvordan forebygge mobbing. Å se mobbing på denne måten har likhetstrekk med Lund et al. (2017) sin definisjon av mobbing der det ikke skilles mellom mobber og offer og det ses mer på helheten av opplevelsen av mobbing.

5.4 Konsekvenser og betydning av funnene

Man kan under seg over hvorfor elevene har så sprikende definisjoner av mobbing. Det kan være flere årsaker til dette. Det kan tenkes at det er et skille mellom elevkultur, skolemiljøet, lærere og hva elevene lærer hjemme. Det kan være flere grunner til at skille mellom hvordan elevene definerer mobbing er så stort. Det kan også tenkes at dette skille mellom opplevelse og forståelse har et større sprik på grunn av forskjellene mellom definisjonene.

Elevundersøkelsen skiller mellom indirekte og direkte mobbing som omfatter å bli kalt stygge ting, erting, bli holdt utenfor, baksnakket, slått, dyttet eller holdt fast. Direkte mobbing er blant annet trusler og vold, men indirekte mobbing kan være ryktespredning og isolering. Det er imidlertid kun elever som har opplyst at de blir mobbet to til tre ganger i måneden som får spørsmål om mobbingen er rettet mot direkte eller indirekte mobbing (Wendelborg, 2018).

Dette antyder at det er en stor andel av elever som ikke får svare på spørsmål som om de opplever å bli kalt stygge ting på skolen eller ertet på en sårende måte, bli utestengt og baksnakket eller bli slått dyttet eller holdt fast på skolen. Dersom elever opplever dette fra tid

til annen, så defineres det ikke som mobbing i elevundersøkelsen. Dette kan ses på som at elevundersøkelsen har et etisk problem ved at elevene muligens hadde svart annerledes om definisjonen var en annen. Det kan tenkes at det er andre årsaker til at disse elevene ikke sier ifra om sin opplevelse av skolehverdagen enn definisjonsproblematikken, men problemet her er at om de hadde våget, så er det ikke sikkert at opplevelsen deres hadde vært «kvalifisert» ut fra definisjonen spørreskjemaet er strukturert ut fra. Designet på undersøkelsen vil ikke åpne for at disse elevene opplever mobbing, selv om deres opplevelse ikke nødvendigvis er mindre alvorlige enn opplevelsen til dem som opplever mobbing to til tre ganger i måneden.

Flere forskere som blant annet Bekken et al. (2018), Smith og Brain (2002), Nickerson (2017) og Thorvaldsen et al. (2018) skriver om både fysiske og psykiske konsekvenser ved mobbing. Man kan undres om alvorlighetsgraden av disse konsekvensene blir høyere ved at mobbingen foregår gjentatte ganger og over tid eller om det omhandler den subjektive opplevelsen av mobbing. Elevundersøkelsen foregår for elevene fra femte klasse til slutten av videregående skole. Det kan tenkes at denne undersøkelsen er med på å innskrenke elevsynet på mobbing og legge førende definisjoner. Det kan også ses som interessant at det er Udir som bestiller denne undersøkelsen hvert år og at mobbing blir lagt frem og definert på denne måten i undersøkelsen. For på Udir (2016) sine egne sider er det flere punkter på hva som kjennetegner mobbing. Her er derimot ikke punktene avgrenset med tid eller hyppighet. Punktene fra Udir fremstår tydelige for foreldre, lærere og elever slik at de kan gå inn å se hva som regnes som mobbing. Inne på sidene finnes det også informasjon om hvordan man skal gå frem om man opplever mobbing. Det som derimot er litt selvmotsigende er når de i elevundersøkelsen avgrenser mobbing til at det er opplevd to til tre ganger i måneden. Muligens fører denne dobbelkommunikasjonen til en usikkerhet hos elevene. Når elevene føler seg ekskludert fra vennegjengen, men kun en enkeltepisode. Eller de følte seg baksnakket på fotballbanen, er det dermed ikke så rart at elevene definerer mobbing som en ting, men beskriver en annen opplevelse av fenomenet når de skal si noe om hva de opplever. Det råder flere etablerte definisjoner av mobbing som naturlig nok gjør at begrepet kan fremstå som forvirrende for flere parter, kanskje spesielt for elevene. De kan få inntrykk av noe hjemme, noe annet på skolen med venner, noe tredje av lærere og muligens et fjerde syn ved søk på internett.

I Stortingsmelding 28 (2015-16) står det at faglig læring og sosial læring foregår i felleskap. Ved at læringsmiljøet er preget av tillitt og inkludering, øker elevenes faglige prestasjoner.

Det skal være et trygt og godt psykososialt skolemiljø, uten krenkelser, mobbing og diskriminering. Samtidig i elevundersøkelsen så er krenkelser fjernet som spørsmål, men det er derimot vist til i Stortingsmeldingen. Det er mulig at elevundersøkelsen med dette utelukker elever som opplever krenkelse. Og det kan oppstå en usikkerhet på hva som er mobbing, erting eller krenkelser. Hvis ikke lærerne og foreldre har svar på disse definisjonene nå de møter elevene, så kan man tenke seg at elevene heller ikke kan svare på et slikt spørsmål omkring mobbing, erting og krenkelser. Når definisjonene er uklare for elevene kan det forekomme at det er vanskelig å sette kryss omkring sin opplevelse av mobbing i undersøkelser som elevundersøkelsen. Roland (1983) skriver at det finnes forskjellige tiltak for å forebygge mobbing. Han har selv utviklet en tre-trinns strategi for å forebygge mobbing og viser til at hvis det er motstand for mobbing i miljøet, er det vanskeligere at mobbingen finner sted. Det kan regnes med at voksne forventer at barn og unge skal si ifra om de ser eller opplever mobbing. 44% av barn og unge sier de ikke sier ifra til voksne om opplevelsen deres av mobbing. Dette er et høyt tall som man kan si er bekymringsverdig (Helgeland & Lund, 2018). Det kan tenkes at årsaken til dette er at elevene opplever at hendelser blir bagatellisert, at de ikke føler seg sett og forstått når de forteller om hva de opplever som mobbing. Videre kan det sees som at foreldrene og lærere er satt i diskursen om at mobbing skal skje over tid og gjentatte ganger. Den definisjonen som paragraf 9A, tar avstand fra ved at mobbing skal meldes med en gang og gjøres noe med innen to uker.

Materialet som denne studien bygger på viser i likhet med disse funnene at det kan tolkes som at voksne velger å overkjøre elevenes egne forståelser av mobbing og deres vurdering av hva som er hensiktsmessig å gjøre med situasjonen. Det kan imidlertid tenkes at den nye mobbeparagrafen som ble innført i 2017, vil kunne bidra til å støtte opp om nettopp dette. Elevenes egne opplevelser blir satt mer i sentrum enn tidligere, men da må kanskje denne forståelsen av mobbing som Udir (2016) kommuniserer, også synliggjøres på andre områder i skoleverket. For eksempel hadde det kanskje vært mer oversiktlig for elevene om denne også ble formidlet i elevundersøkelsen.

6.0 Avslutningsvis

Oppsummert er det svært interessant at det er såpass stort sprik mellom hva elevene definerer som mobbing. Det er også tydelig at definisjonene som anvendes om de er etablerte eller egendefinerte, preger muligheter og setter begrensninger for elevenes meddelelser om mobbing. Videre undersøkelser kan være aktuelt for å undersøke hva disse tydelige skillene tyder på, enten gjennom dybdeanalyser eller via mer kvantitative undersøkelser som kan kartlegge om ulikheter i definisjonene avgrenser seg til bestemte grupper av elever, skoler, distrikter eller andre bakgrunnsvariabler. Uavhengig av hvordan elevene definerer mobbing i denne studien eller hvilke opplevelser og hendelser de viser til der de opplever mobbing. Er det noen ting som går igjen. Som at elevene sier mobbing er dumt, det ødelegger liv, man blir lei seg, ekskludert, lav selvfølelse og at man må gjøre noe for å stoppe mobbing.

6.1 Studiens begrensninger

I og med at denne studien er skrevet med GT som metode er det mer fokus på empirien enn overordnede teoretiske retninger på hva som kan ligge bak opplevelsen av mobbing. Det kunne vært hensiktsmessig å ha gått dypere inn i hva som ligger bak ord som for eksempel asymmetri og makt. En annen begrensning man kan se er at når det er spørreskjema som elevene svarer på egenhånd er det vanskeligere å stille oppfølgingsspørsmål for å få en helhetlig forståelse for hva elevene mente eller hvis eleven misforstår spørsmålet. Studien bygger seg på fortolkning av svarene til elevene som blir analysert og tolket, det kan skape misforståelser. I og med at det er få treff på undersøkelser som er lignende i oppsett og i innfallsvinkel er det ingen måte å sammenligne funnene med tidligere studier.

6.2 Videre forskning

Denne tematikken er noe man kan og bør forske videre på. Det kan blant annet ses mere på bakenforliggende årsaker til opplevelsen rundt mobbing. Det kunne vært sett på årsaker til at noen elever opplever mobbing på en annen måte enn andre. Å gå inn i hva elevene legger bak når de skriver om opplevelser med ekskludering og hva de tenker er en opplevelse av å være inkludert. Det kan forskes videre på hvorfor elever ikke sier ifra til lærere eller andre når de opplever mobbing. Det kan blant annet fokuseres på hva lærere formidler av definisjoner og meninger omkring mobbing. Når elevene har et såpass stort spekter av svar på hva mobbing er, kan det tenkes at lærere formidler mobbing på forskjellige måter i klasserommene og på skolene. Dette er en tematikk som kan tas tak i for å minske de

sprikende forståelsene omkring mobbing og muligens kan det føre til at elever har lettere for å si hva mobbing er og får en større opplevelse av at de kan si ifra om opplevelsene sine.

6.3 Konklusjon

Denne studien stiller seg tvilende til at elevenes oppfattelse av mobbing kan betraktes uavhengig av omgivelsenes tilnærming til fenomenet og undersøker hvordan karakteristiske trekk ved etablerte mobbedefinisjoner gjør seg gjeldende i elevers personlige forklaringer av begrepet. På bakgrunn av disse funnene kan man spørre seg om det var mulig å svare på problemstillingen: «Hvilken betydning virker etablerte, teoretiske definisjoner av mobbing ut til å ha for elevers forståelse av mobbing?»

Et entydig svar blir umulig å gi, i og med at det handler om betydningen rådende definisjoner har for elevers opplevelser av mobbing, men det er noen klare linjer som går igjen. Det kommer tydelig frem at elevene bruker forskjellige definisjoner når de oppgir hva mobbing er. Noen av elevene viser til en forklaring på mobbing som man kan se igjen i definisjonen til Lund et al. (2017) der fokuset er mer på opplevelsen av mobbing. I denne definisjonen gis det ikke noe skille mellom mobberen eller offeret og det fokuseres ikke på hyppigheten. Dette samsvarer med en del av funnene der elevene snakker om hva de opplevde under forskjellige situasjoner som de ser på som mobbing. En annen stor gruppe av elevene har en forståelse av mobbing som er mer lik Olweus (2009) sin definisjon, som handler mer om gjentatte ganger over tid. Her snakker elevene om at det er mobbing hvis hendelsene skjer gjentatte ganger samt de viser ofte til grove hendelser med fysisk mobbing. Den siste måten elevene ser på mobbing er ganske generell og handler om at elevene er enige om at mobbing er noe som er dumt som ikke burde skje. De skriver om at de ikke ønsker mobbing, de synes mobbing er dumt og noe som ødelegger menneskers liv. Ved at elevene svarer så sprikende på hva de ser på som mobbing, kan man ganske klart si at de forskjellige teoretiske definisjonene av mobbing har betydning for hvordan elevene ser på og forstår mobbing. Det fremstår også i funnene at disse definisjonene er med på å påvirke elevenes forståelse av mobbing gjennom at det er en ubalanse i hva elevene definerer som mobbing og hva de sier er mobbing når de forteller om egenerfarte hendelser av mobbing. Det kan tenkes at en av grunnene til at forståelsen og opplevelsen av mobbing er så varierende i elevenes svar, er på grunn av elevundersøkelsen og hvordan den definerer hva som er mobbing, krenkelse og erting samt hyppigheten av hendelsene. En annen grunn kan være at i Norge finnes det flere etablerte definisjoner av mobbing, der noen av dem innskrenker opplevelsen og andre kan oppleves for

vide i definisjonen. Flertallet av elevene viser til Olweus (2009) sin definisjon med gjentatte ganger, men forteller samtidig om enkeltopplevelser der de har opplevd ekskludering, baksnakking, stygge blikk, og så videre. Det kan trekkes en slutning ved at de etablerte definisjonene legger føringer for hva elevene ser på som mobbing og det kan tenkes at dette er en av grunnene til at elevene ikke sier ifra når de opplever mobbing. At elevene rett og slett blir usikre på om det faller innenfor definisjonen av hva som normen ser på som mobbing.

Det som kommer tydelig frem i denne studien og funnene, er at elevene er opptatt av mobbing og ønsker at det ikke skal skje mobbing på skolen eller andre arenaer de befinner seg på. Det er behov for mer forskning på hvilken betydning definisjoner av mobbing er med på å påvirke elevene. Dermed kan man si at forskning på mobbing er nødvendig og det er spesielt viktig å få frem elevenes subjektive syn på mobbing for å møte dem på en god måte i skolen. Elevene må møtes på den måten de opplever og ser på mobbing for at man skal kunne forebygge mobbing på best mulig måte.

Litteratur

- Age, L. (2011). *Grounded theory methodology: Positivism, Hermeneutics, and pragmatism*. *The Qualitative Report*, 16(6). 1599 – 1615. Hentet fra: <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol16/iss6/8/>
- Befring, E. (2015). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap* (1. utg.) Latvia: Cappelen Damm AS.
- Bekken, W., Dahl, E., Van der Wel, K., & OsloMet - storbyuniversitetet Institutt for sosialfag. (2018). *Levevilkår og helse i barndommen: Hva kan kommunene gjøre? : Noen tilnærminger* (Vol. Nr. 3, OsloMet Rapport). Oslo: OsloMet - storbyuniversitetet. Hentet fra: https://bibsyst-almaprmo.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/fulldisplay?docid=BIBSYS_ILS71554175810002201&context=L&vid=UBA&lang=no_NO&search_scope=default_scope&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,Mobbing,AND&sortby=rank&mode=advanced&pfilter=lang,exact,nor,AND&pfilter=creationdate,exact,2-YEAR,AND&offset=0
- Boolsen, M.W. (2016). *Grounded Theory*. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red), *Kvalitative Metoder* (2. Utg.). (s. 241-264). Latvia: Hans Reitzels Forlag
- Den nasjonale forskningsetiske komitè for samfunnsvitenskap og humaniora. (2016) *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene. Hentet fra: https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Folkehelseinstituttet. (2016). *Fakta om mobbing blant barn og unge*. Hentet fra: <https://www.fhi.no/fp/barn-og-unge/oppvekst/fakta-om-mobbing-blant-barn-og-unge/>
- Fosse, G., & Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, Det Medisinske Fakultet, Institutt For Nevromedisin. (2008). *Mental Health of Psychiatric Outpatients Bullied in Childhood*. Hentet fra: https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/263986/123668_FULLTEXT01.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Gibson, B. & Hartman, J. (2014). *Rediscovering Grounded Theory*. London: SAGE Publications Ltd.
- Glaser, B.G. (2016). *The Grounded Theory Perspective: Its Origins and Growth*. *Grounded Theory Review: An International Journal*, 01 June 2016, Vol.15(1). Hentet fra: <http://groundedtheoryreview.com/2016/06/19/the-grounded-theory-perspective-its-origins-and-growth/>
- Glaser, B.G. & Holton, J. (2004). *Remodeling Grounded Theory*. Forum: Qualitative Social Research. Hentet fra: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/607/1316>
- Glaser, B.G & Strauss, A.L. (1999). *The discovery of grounded theory; strategies for qualitative research*. United States of America: Aldine de Gruyter a division of Walter de Gruyter, Inc.
- Hartman, J. (2005). *Grundad teori. Teorigenerering på empirisk grund*. Sweden: Studentlitteratur, Lund.
- Helgeland, A & Lund, I. (2018). *Det hjelper ikke å si i fra til de voksne*. Nr. 02.03 – 2018. Idunn: Tidsskrift for psykisk helsearbeid. Hentet fra: https://www.idunn.no/tph/2018/02-03/det_hjelper_ikke_aa_si_ifra_til_de_voksne
- Leiulfsrud, H. & Hvinded, B. (1996). *Analyse av kvalitativ data: Fiksérbilde eller puslespill? I H. Holter & R. Kalleberg (Red), Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (2. Utg.). (s. 220 – 239). Gjøvik: Universitetsforlaget.

- Kvale, S. (1993). To Validate Is to Question. I S, Kvale (Red). *Issues of Validity in Qualitative Research*. (s.73-92) Sweden: Studentlitteratur.
- Kvale, S. & Birkmann, S. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lund, I. Helgeland, A. Kovac, V.B. (2017). *På vei mot en ny forståelse av mobbing i et folkehelseperspektiv*. Vol. 11. (Nr. 3.) s.1-19. Acta didactica Norge Hentet fra: <http://www.journals.uio.no/index.php/adno/article/view/4691/4914>
- Maxwell, J.A. (2013). *Qualitative research design*. United states of America: SAGE publications, Inc.
- Nickerson, A. B. (2019). Preventing and intervening with bullying in schools: A framework for evidence-based practice. *School Mental Health*, 11(1), 15-28. Hentet fra: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12310-017-9221-8>
- Olweus, D. (2009). Mobbing i skolen - fakta og tiltak. I K-I. Klepp & L. E. Aarø (Red), *Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid*. (1. utg. s. 346- 359). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Postholm, M. (2004). *Fra opprinnelse til forskerfokus*. (s. 3-18). Norsk pedagogisk tidsskrift. Hentet fra: https://www.idunn.no/file/pdf/33193694/npt_2004_01_pdf.pdf
- Postholm, M. (2010). *Kvalitativ metode En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg. Ed). Oslo: Universitetsforlaget.
- Rigby, K. (2004). *Adressing bullying in schools*. Vol. 25(3): 287-300. London: SAGE Publications. Hentet fra: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0143034304046902>
- Ringdahl, K. (2016). *Enhet og mangfold* (3. utg.). Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.
- Roland, E. (1983). *Strategi mot mobbing* (2. utg.). Norge: Universitetsforlaget.
- Opplæringslova, 2018. *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)*. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Smith, P. K., & Brain, P. (2000). Bullying in schools: Lessons from two decades of research. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 26(1), 1-9. Hentet fra: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/%28SICI%291098-2337%282000%2926%3A1%3C1%3A%3AAID-AB1%3E3.0.CO%3B2-7>
- St.meld. nr. 28. (2015-2016). *Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Regjeringen Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/sec1#KAP1-1>
- Søndergaard, D. M. (2018). Bullying in Schools. Sage Encyclopedia of Children and Childhood Studies, 1–3. Hentet fra: <https://www.forskningsdatabasen.dk/en/catalog/2392043526>
- Thorvaldsen, S., Westgren, B., Egeberg, G., & Rønning, J. (2018). Mobbing, digital mobbing og psykisk helse hos barn og unge i Tromsø. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, (02-03), 128-142. Hentet fra: https://www.idunn.no/tnb/2018/02-03/mobbing_digital_mobbing_og_psykisk_helse_hos_barn_og_unge
- Tønjum, L. (2014). Vennskap motvirker mobbing. *Sykepleien*, (10), 44-47. Hentet fra: https://static.sykepleien.no/sites/default/files/publication-pdf/vennskap_motvirker_mobbing.pdf?c=1416405099
- Utdanningsdirektoratet, 2018. *Kor mange opplever mobbing?* Oslo: Utdanningsdirektoratet Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/mobbing/hva-viser-tall-og-forskning/>
- Utdanningsdirektoratet. (2018). *Elevundersøkelsen 2017: Mobbing og arbeidsro*. Hentet fra:

- <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/elevundersokelsen-2017-mobbing-og-arbeidsro2/>
- Utdanningsdirektoratet. (2016). *Hva er mobbing*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/mobbing/hva-er-mobbing/>
- Utdanningsdirektoratet. (2015). *Generell del av lærerplanen*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/generell-del-av-lareplanen/>
- Vold, E., & Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning. (2015). *Mobbefritt læringsmiljø: Temahefte fra Læringsmiljøsentret om skoleutvikling og arbeid mot mobbing : Med erfaringer fra Læringsmiljøprosjektet*. Stavanger: Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning, Universitetet i Stavanger. Hentet fra: <https://laringsmiljosenteret.uis.no/getfile.php/13259108/Laringsmiljosenteret/Pdf/Forsknin%20og%20prosjekter/Laringsmiljoprojektet-skole/Mobbefritt%20laringsmiljo.pdf>
- Wendelborg, C. (2018). *Mobbing og arbeidsro i skolen*. Trondheim: NTNU. Hentet fra: https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2018/mobbing-og-arbeidsro-i-skolen-2017_18.pdf
- Wendelborg, C. (2017). *Mobbing og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2017/18*. NTNU Hentet fra: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/elevundersokelsen-2017-mobbing-og-arbeidsro2/>

Vedlegg 1. Informasjonsskriv til foreldrene

Forespørsel til foreldre/foresatte om deltakelse i forskningsprosjektet: «Elevens blikk på mobbing»

Bakgrunn og formål

Prosjektet har til hensikt å øke kunnskap om ungdomsskoleelevers perspektiver på mobbing for å kunne bidra til forebygging og oppfølging av mobbing i skolen.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse innebærer at ditt barn i 8. klasse svarer skriftlig på flere spørsmål omkring temaet mobbing. Dette vil finne sted på skolen én gang på høsten og én gang på våren, og hver gang skal det settes av ca. én time for at elevene skal kunne svare på spørsmålene. Følgende spørsmål stilles til elevene:

- Hva synes du er mobbing?
- Opplever du at mobbing foregår på skolen eller andre steder hvor du oppholder deg?
- Har du vært tilstede i en situasjon hvor noen ble mobbet?
- Hva skulle du ønske at lærerne hadde gjort?
- Hva skulle du ønske du selv eller dine medelever hadde gjort?
- Har du fortalt noen om det du har sett/oplevd? Hvorfor eller hvorfor ikke?
- Har du sett slemme eller skadelige bilder eller filmer av medelever på nett? For eksempel, nakenbilder eller -filmer, voldsbilder eller -filmer, eller andre typer flau bilder eller filmer? Beskriv / fortell.
- Har det hendt at du har delt slike bilder eller filmer av medelever, eller kjenner du til at andre har gjort det? Beskriv / fortell.
- Hvordan hadde du det på barneskolen? Ble du noen gang mobbet? Beskriv / fortell.
- Hvordan har du hatt det i år? Ble du noen gang mobbet? Beskriv / fortell.

Noen spørsmål vil elevene bli bedt om å svare på både om høsten og igjen mot slutten av skoleåret. Andre spørsmål stilles kun ved én av øktene.

Hva skjer med informasjonen om ditt barn?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og i tråd med gjeldende lovverk for personvern. Kun prosjektgruppen vil ha tilgang til personopplysninger om deltakerne (navn, kjønn, skole, trinn og klasse). Konfidensialitet vil sikres gjennom at elevenes navn byttes ut med et kodennummer. Navnelisten, hvor kodennummeret for hver enkelt elev er oppgitt (koblingsnøkkel), vil lagres kryptert/innelåst og adskilt fra de innsamlede svarene. Kun prosjektgruppen vil ha tilgang til koblingsnøkkelen. Opplysninger som fremkommer av svarene vil også behandles slik at deltakerne ikke kan gjenkjennes av andre i publikasjoner og formidlinger av prosjektet.

Personopplysningene vil lagres i den tiden prosjektet pågår, og slettes senest innen 31. desember 2021. Innholdet i barnas skriftlige svar vil kunne benyttes i videre forskning, i ubestemt tid, men da i anonymisert form.

Dine rettigheter

Så lenge ditt barn kan identifiseres i datamaterialet, har dere rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om ditt barn,
- å få rettet personopplysninger om ditt barn,

- få slettet personopplysninger om ditt barn,
- få utlevert en kopi av ditt barns personopplysninger, og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av ditt barns personopplysninger.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du/ditt barn kan når som helst trekke samtykket uten å oppgi noen grunn. Dersom du/ditt barn trekker samtykket, vil alle opplysninger om ditt barn bli slettet. Dersom du har spørsmål til studien, ønsker å benytte deg av dine rettigheter eller på et tidspunkt ønsker å trekke ditt barn ut av studien (eleven kan også velge selv å trekke seg direkte), ta kontakt med David Lansing Cameron, david.l.cameron@uia.no, tlf: 38 14 12 41, eller NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller tlf: 55 58 21 17.

På oppdrag fra Universitetet i Agder har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om ditt barn?

Vi behandler opplysninger om ditt barn basert på ditt samtykke.

Underskrevet samtykkeskjema kan leveres til skolen, eller postes direkte, i vedlagte forhåndsfrankerte konvolutt. Skjemaet kan eventuelt også skannes eller sendes som digitalt bilde til: david.l.cameron@uia.no. Samtykkeskjemaene vil lagres forsvarlig ved hjelp av en koblingsnøkkel. Tilsendt skjema via mail, slettes fra mailboksen etter åpning og lagring av dokumentet.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien «**Elevers blikk på mobbing**», og samtykker som forelder/foresatte til at _____ (elevens navn) kan delta i prosjektet.

(Signert av forelder/foresatte, dato)

Vedlegg 2. Informasjonsskriv til elevene

Forespørsel til elever i 8. trinn om å delta i prosjektet:
«Elevens blikk på mobbing»

Du er herved invitert til å delta i et prosjekt om mobbing i skolen. Hovedfokuset er dine erfaringer med mobbing og tanker omkring temaet. Vi tror at din kunnskap vil være med på, både å forebygge og skape en større forståelse for mobbing i skolen.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Du vil få utlevert et hefte en gang i løpet av høsten og en gang i løpet av våren. I heftet stilles det flere spørsmål om temaet mobbing. Det skal settes av ca. én time i løpet av en skoledag på både høsten og våren for at du skal kunne svare på spørsmål og skrive dine tanker, perspektiver og ideer i heftet. Når du er ferdig med å skrive, skal du legge heftet i en konvolutt og klistre den igjen.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Det du skriver er konfidensielt, hvilket betyr at ingen andre enn vi som er i prosjektgruppen ved Universitetet i Agder vil kunne koble det du skriver til deg som person. Det er bare prosjektgruppen som vil ha tilgang til opplysninger om deg og dine medelever. Lærere og andre ansatte ved skolen din vil ikke ha tilgang. Konfidensialitet vil sikres ved at ditt navn byttes ut med et kodennummer. Navnelisten, hvor kodennummeret for hver enkelt elev er oppgitt (koblingsnøkkelen), vil lagres kryptert/innelåst og adskilt fra de innsamlede svarene. Kun prosjektgruppen vil ha tilgang til koblingsnøkkelen. Opplysninger som fremkommer av det du skriver i heftet vil også behandles slik at du og dine medelever ikke kan gjenkjennes av andre når prosjektet formidles. Disse prosedyrene er i tråd med gjeldende lovverk.

Personopplysninger vil bli lagret i den tiden prosjektet pågår, og vil slettes senest 31. desember 2021. Innholdet i heftene vil kunne benyttes i videre forskning, i ubestemt tid, men da i anonymisert form.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg
- få slettet personopplysninger om deg
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger, og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke deg uten at du må oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet. Du kan velge selv om du vil svare på noen av spørsmålene eller alle.

Dine foreldre/foresatte har gitt deres samtykke til at du kan delta i studien. De har også blitt informert om hvilke spørsmål stilles i heftet.

Dersom du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter ta kontakt med Professor David Lansing Cameron ved Universitetet i Agder, david.l.cameron@uia.no, telefon: 38 14 12 41.

Vedlegg 3. NSD godkjenning

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Elevens blikk på mobbing

Referansenummer

194345

Registrert

17.08.2018 av David Lansing Cameron - david.l.cameron@uia.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Agder / Fakultet for humaniora og pedagogikk / Institutt for pedagogikk

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

David Lansing Cameron, david.l.cameron@uia.no, tlf: 90706154

Type prosjekt

Forskerprosjekt

Prosjektperiode

01.08.2018 - 31.12.2021

Status

12.10.2018 - Vurdert

Vurdering (1)

12.10.2018 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 12.10.2018 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier om psykososiale helseforhold og alminnelige personopplysninger frem til 31.12.2021.

LOVLIG GRUNNLAG FOR ELEVENE

Vedlegg 4. Prosjektbeskrivelse «Elevens blikk for mobbing»

Prosjekt «Elevens blikk på mobbing»
mars 2018 - desember 2019

Begrunnelse for prosjektet

I mange år har mobbing vært definert utifra tre sentrale elementer: (a) aggressiv atferd som bevisst er ment å forårsake skade, (b) en ubalanse mellom makten hos aggressor og offer, og (c) at atferden gjentas over tid (e.g., Farrington, 1993; Olweus, 1997). Nyere forskning har fremhevet et bredere perspektiv som tar større hensyn til både subjektive, kulturelle og institusjonelle faktorer (e.g., Lund et al., 2015; Schott & Søndergaard, 2014; Swearer & Doll, 2001). Videre har flere studier vist at formen mobbing tar varierer betydelig avhengig av blant annet kjønn, alder og kontekst (e.g., Cameron & Kovac, 2016; Carbone-Lopez, Esbensen, & Brick, 2010). Dette illustrerer kompleksiteten skoler møter med hensyn til å oppdage mobbing og beskytte elevenes velvære og trygg utvikling.

I 2015 rapporterte omtrent 5% av barn i norske grunnskoler at de ble mobbet 2-3 ganger hver måned (Utdanningsdirektoratet, 2016). I tillegg viser nasjonale kartlegginger at problemet er særlig utbredt blant jenter i ungdomskoleårene der relasjonelle former for mobbing dominerer (Utdanningsdirektoratet, 2016). Denne typen mobbing foregår ofte via sosialmedia og andre digitale kommunikasjonsmidler (Mehari et al., 2014). Gitt økningen i ungdommens bruk av digitalteknologi de siste årene, er det grunn for bekymring ettersom det i mye større grad enn tidligere oppstår mobbing i arenaer hvor foreldre og andre voksne har lite eller ingen innsyn.

Det er klart at en stor del av tiltakene rettet mot mobbing bygger på voksnes premisser og forståelse av fenomenet. Imidlertid viser forskning at fagfeltet har mye å lære av elevenes erfaringer og meninger, ikke minst når det gjelder fordeler og ulemper ved bruk av ulike tiltak (Swearer & Cary 2003). Således er det nødvendig å utforske elevers blikk på mobbing, spesielt med hensyn til strategier som ungdommer selv opplever som nyttig. Det kan for eksempel være tilnærminger eller aspekter av skolens hverdag som kan endres uten at omfattende programmer må settes i gang. Et slikt område angår samarbeidet mellom barnet, familie og lærer. For at dette samarbeidet skal lykkes er det viktig å ha kjennskap til hvordan ungdommer forstår mobbing og dens innvirkning på deres sosialt liv og emosjonelle tilstand. Derfor er det behov for forskning som undersøker den sosiale dynamikken som bidrar til å opprettholde eller redusere mobbing utifra elevenes ståsted.

Prosjektets mål

Hensikten med prosjektet er først og fremst å få kunnskap om ungdomsskoleelevers perspektiv på mobbing for å bidra til forebygging og håndtering av mobbing blant denne målgruppen. I den forbindelsen rettes prosjektet mot tre formål:

1. Å få innsikt i elevers perspektiver og forståelser av krenkelses og utestengelsesprosesser, og deres egne definisjoner og avgrensninger av mobbing som begrep.
2. Å få innsikt i ulike former for mobbing som elevene selv beskriver at de strever med, og få innsikt i hvordan 'digital mobbing' markerer seg (eller ikke markerer seg) i dette bildet.
3. Å få kunnskap om hvilke tiltak elevene selv opplever som hjelpsomme for dem, og hvilke som de opplever ikke hjelper, eller virker mot sin hensikt.

Med hensyn til formål 1 og 2, har prosjektet en ambisjon om å se på et mangfold av elevperspektiver, og fange opp perspektiver fra ungdom som har direkte erfaring med mobbing eller som erfarer utenforskap i dag. Når det gjelder formål 3, er det aktuelt å se nærmere på barnas tillit til voksne, og særlig hvorfor barn søker/ikke søker hjelp.

Prosjektdesign¹

Prosjektet benytter et longitudinelt design, der datamaterialet er av kvalitativ art. Det er elevers skriftlige fortellinger som vil være gjenstand for analyse.

Utvalg – Utvalget består av alle elever på 8. trinn ved tre forskjellige skoler. Det finnes 12 ungdomsskoler i Kristiansand kommune. Det er stor variasjon i størrelse på både skoler og de ulike trinnene på skolene. I gjennomsnitt var det 60 elever som svarte på elevundersøkelsen på 10. trinn blant alle ungdomsskoler i Kristiansand i 2017. Det er realistisk å forvente deltakelse fra ca. 40 elever (66%) på hver skole, eller 120 elever totalt.

Datainnsamling – Data innsamles i 2 faser. Den første fasen gjennomføres tidlig på høsten 2018, mens den andre gjennomføres våren 2019. Elevenes fortellinger i de to fasene kobles sammen med bruk av en kodingsnøkkel. Dette gir mulighet for en longitudinell analyse.

Instrument («dagbok») – Innledningsvis er det aktuelt å spørre enkelte demografisk- og kartleggings spørsmål (f.eks., kjønn, trivsel, mobbing?). Ideelt bør dette begrenses til maksimalt 4-5 enkelte skalerte eller ja/nei spørsmål. Del to av «dagboken» består av åpne spørsmål. Elever kan for eksempel bes om å fortelle om en situasjon i det siste året da de følte seg ekskludert, mobbet, eller lignende; eller at de var med på å ekskludere andre. Det kan være viktig å presisere at dette kan også gjelde fritidsaktiviteter (og/eller via ulike kommunikasjonsmedia). Elever vil også bli spurt om tiltak, ønsket oppfølging m.m. Det kan være aktuelt å fordele spørsmål slik at tilfeldig elever får ulike spørsmål for å dekke alle 3 av prosjektets formål.

Budsjett

2018: 150 000kr (ca. 10 % FoU stilling) x 2 UIA-forskere: 300 000,-

2019: 150 000kr (ca. 10 % FoU stilling) x 3 UIA-forskere: 450 000,-

Totalramme for prosjektet: 750 000 kr.

(inkluderer ikke 10% egeninnsats fra prosjektleder ved Kristiansand kommune)

Formidlingsplan

Funnene fra prosjektet skal formidles gjennom en vitenskapelig rapport og presentasjon ved Utdanningsdirektoratet. Andre skriftlige formidlingsformer vurderes underveis. Studenter vil også være invitert til å delta i prosjektet i forbindelse med bachelor- og mastergradsoppgaver, våren 2019.

Tidsplan

	Vår 2018	Høst 2018	Vår 2019	Høst 2019
Avtaler og rekruttering. Referansegruppe møter*	Informasjonsbrev til skoler (1)	Skolene/lærere rekrutteres (aug.-sept.) *referansegruppe		*referansegruppe
Data-innsamling og analyse	Søknad NSD, ferdigstilling av spørsmål i «dagbøkene»	Fase 1: datainnsamling (ca. oktober), Analyse →	Fase 2: datainnsamling (ca. april) Analyse →	
Resultat formidling	Invitasjon til studenter om		Konferanse deltakelse	kort rapport & presentasjon

¹ Prosjektet kan suppleres med individuell eller fokusgruppeintervju enten med lærere eller elever avhengig av ressurser. Det kan være en fordel å involvere en masterstudent i en slik utvidelse av prosjektet.

	prosjekt-deltakelse		Datamateriale gjøres tilgjengelig til studenter i arbeid med bachelor- og masteroppgaver
--	---------------------	--	--

Møteplan

2018 juni – prosjektgruppe (NSD søknad/metodisk spørsmål)
oktober – prosjektgruppe (forberedelse til datainnsamling 1)
november – referansegruppe

2019 januar – prosjektgruppe (analyse fra fase 1)
mars – prosjektgruppe (forberedelse til datainnsamling 2)
[konferanse deltakelse]
mai – prosjektgruppe (analyse fra fase 2)
juni – referansegruppe møte
desember – kort rapport / fagartikkel

Referanser

- Cameron, D. L., & Kovac, V. B. (2016). An examination of parents' and preschool workers' perspectives on bullying in preschool. *Early Child Development and Care*, 186(12), 1961-1971.
- Carbone-Lopez, K., Esbensen, F. A., & Brick, B. T. (2010). Correlates and consequences of peer victimization: Gender differences in direct and indirect forms of bullying. *Youth violence and juvenile justice*, 8(4), 332-350.
- Farrington, D. P. (1993). Understanding and preventing bullying. In M. Tonry (Ed.), *Crime and justice: A review of research* (pp. 381-458). Chicago: University of Chicago Press.
- Lund, I., Godtfredsen, M., Helgeland, A., Nome, D. Ø., Kovac, B. V., & Cameron, D. L. (2015). Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen.
- Mehari, K. R., Farrell, A. D., & Le, A. T. H. (2014). Cyberbullying among adolescents: Measures in search of a construct. *Psychology of Violence*, 4(4), 399.
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European journal of psychology of education*, 12(4), 495.
- Schott, R. M., & Søndergaard, D. M. (Eds.). (2014). *School bullying: New theories in context*. Cambridge University Press.
- Swearer, S. M., & Cary, P. T. (2003). Perceptions and attitudes toward bullying in middle school youth: A developmental examination across the bully/victim continuum. *Journal of Applied School Psychology*, 19(2), 63-79.
- Swearer, S. M., & Doll, B. (2001). Bullying in schools: An ecological framework. *Journal of Emotional Abuse*, 2(2-3), 7-23.
- Utdanningsdirektoratet (2016). *Utdanningsspeilet 2015*. ([http://utdanningspeilet.udir.no/2016/wp-content/uploads/2016/06/Utdanningsspeilet_2016.pdf](http://utdanningsspeilet.udir.no/2016/wp-content/uploads/2016/06/Utdanningsspeilet_2016.pdf))